

'Wat heeft *Johan* nodig?'

maart 2015

PUBLICATIE VAN HET EXPERTISECENTRUM JEUGDZORG IJSSELLAND

Rapport met onderzoek naar proces en de resultaten van pilots NJG Zwolle.

Drie werelden (gezin, onderwijs en jeugdhulp) verbonden.

Dr. J.J.W. (Jack) de Swart, drs. S. (Saskia) Mudde drs. L.M. (Lian) Schoot Uiterkamp (G.G.D.)

Windesheim, GGD IJsselland, Gemeente Zwolle, Stichting De Kern

“Wat heeft Johan nodig?”

Drie werelden (gezin, school en jeugdhulp) verbonden

Onderzoek naar het proces en de resultaten van pilots NJG Zwolle

“Wat heeft Johan nodig?”

Drie werelden (gezin, school en jeugdhulp) verbonden

Onderzoek naar het proces en de resultaten van pilots NJG Zwolle

Jack de Swart

Saskia Mudde

Lian Schoot Uiterkamp

maart 2015

Colofon

Titel: "Wat heeft Johan nodig?" Drie werelden (gezin, school en jeugdhulp) verbonden.
Subtitel: Onderzoek naar het proces en de resultaten van de pilots NJG in Zwolle
Opdrachtgever: De gemeente Zwolle (Jan Cees de Gruijter) en Stichting De Kern (Erika Heerema).
Opdrachtnemer: Lectoraat Sturing in de Jeugdzorg in samenwerking met Expertisecentrum Jeugdzorg IJsselland.
Auteurs: Dr. J.J.W. (Jack) de Swart, drs. S. (Saskia) Mudde en drs. L. (Lian) Schoot Uiterkamp
Zwolle: Maart 2015

De in deze rapportage beschreven pilots en dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door subsidie van de Provincie Overijssel.

Samenvatting

Elke gemeente dient een laagdrempelige toegang te hebben van waaruit preventieve gezondheidszorg, opvoedondersteuning en hulp aan jeugdigen, gezinnen en mede opvoeders integraal worden aangeboden. Deze hulp en ondersteuning dient te worden afgestemd met de ondersteuning op school (Rijksoverheid, 2011). In de gemeente Zwolle is daartoe het Netwerk Jeugd en Gezin¹ (NJG) in 2010 gestart. Dit NJG wil een flexibel en sluitend netwerk zijn van samenwerkende partners, die vanuit dezelfde visie er voor zorgen dat ouders en kinderen vroegtijdig, snel en in hun eigen sociale omgeving ondersteund kunnen worden bij het opvoeden en opgroeien (CJG Zwolle, 2012, p. 2). In haar doorontwikkeling wil het Netwerk Jeugd & Gezin (NJG) de transformatie Jeugdzorg in samenhang met het passend onderwijs brengen. Dit is uitgetoetst in een vijftal pilots (Tabel 1).

In dit onderzoek is antwoord gegeven op de onderstaande onderzoeksvragen.

1. Hoe verloopt het proces binnen de Zwolse pilots en wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
2. Wat zijn de resultaten van de werkwijze binnen de pilots? Hoe kunnen deze resultaten worden geborgd in de doorontwikkeling van de werkwijze verbinding onderwijs en lokale ondersteuning/zorg en de versterking van de driehoek kind/jeugdige – ouder en school?

Tabel 1. Overzicht van de pilots.

Pilot	Betrokken scholen
Pilot 1 Positief opgroeien Holtenbroek	Basisschool Toonladder, Carillon en SBO Facet
Pilot 2 Positief naar school in voortgezet onderwijs	Meander College en van der Capellen Scholengemeenschap
Pilot 3 MBO	Deltion College en Landstede
Pilot 4 Positief opvoeden en opgroeien Westenholte	Basisschool de Morgenster, De Vlieger 1 en De Ridderspoor
Pilot 5 Diezerpoort 'Positief naar school'	Basisschool Het Stroomdal, Thorbecke Scholengemeenschap, Thorbecke VMBO en Thorbecke PRO

Om het proces en de werkwijze binnen deze pilots te onderzoeken zijn er zes focusgroepinterviews gehouden met (in totaal 41) betrokkenen bij de pilots en twee focusgroepinterviews met (in totaal 6) ketenpartners. Daarnaast is er een internetenquête uitgezet om zicht te krijgen op de resultaten van de pilots. In totaal zijn 35 betrokkenen bij de pilots hiervoor benaderd waarvan 26 (74,2%) respondenten de vragenlijst geheel hebben ingevuld. Ook zijn er nog 17 (7 x PO, 7 x VO en 3 x MBO) interviews gehouden met ouders en jeugdigen. In totaal waren hierbij 18 respondenten (waarvan 13 ouders en 5 jeugdigen) aanwezig. Tot slot is er een bijeenkomst georganiseerd voor professionals uit de preventieve jeugdhulp, scholen, gemeenteambtenaren en raadsleden (N=120). Tijdens deze bijeenkomst hebben alle pilots zich voorgesteld in een pitch, zijn de onderzoeksresultaten gepresenteerd en is in subgroepen en in een plenair tafelgesprek een vijftal thema's bediscussieerd.

Er bleek veel onderscheid tussen de verschillende typen onderwijs (PO, VO en MBO). Wat er overeen kwam was dat de generalist (in dit onderzoek omschreven als generalistisch werkende schoolmaatschappelijk werkers en jeugdverpleegkundigen) in de scholen beter zichtbaar, herkenbaar en bereikbaar is geworden. Dit voor zowel de onderwijsmedewerkers (leerkrachten, mentoren, intern begeleiders) als voor de ouders. Alle typen onderwijs hebben ook meer aandacht besteed aan preventie en vroegsignalering. Gemeenschappelijk hierbij was dat er meer samengewerkt is met ouders.

¹ Met ingang van 01-01-2015 opgegaan in de sociale wijkteams.

In het PO zijn veel activiteiten ondernomen om met ouders en bewoners in de wijk samen te werken, zoals ouderavonden, thema-avonden, sport- en spelactiviteiten. In het VO is veel geïnvesteerd in het maken van zogenaamde startfoto's, zowel per kind als per klas. In het MBO was men vooral gericht op ondersteuning op de vindplaats (dicht bij de student) en snelle integrale opvolging voor de studenten. Er is ook geïnvesteerd in het laagdrempelig samenwerken met specialistisch werkende jeugdzorgwerkers. Hier zijn door alle schooltypen successen in behaald. De meeste van de gestelde doelen zijn in redelijke mate behaald, zo bleek uit de internet enquête. De doelen die betrekking hebben op empowerment scoren lager.

De belangrijkste conclusie van dit onderzoek is dat de wijze waarop de pilots zijn ingericht en hebben gefunctioneerd op het eerste oog succesvol zijn. De generalisten op de scholen hebben een duidelijke plek en taak gekregen. Ze zijn herkenbaar, benaderbaar en beschikbaar voor ouders en schoolmedewerkers. Dit wordt door betrokkenen erg gewaardeerd. Op een aantal punten kan de werkwijze de komende tijd nog verder worden doorontwikkeld. Daarbij kan gedacht worden aan het organiseren van een (warme) overdracht tussen de verschillende schooltypen, met betrokkenheid van ouders en jeugdigen. De samenwerking met specialistisch werkende jeugdzorgaanbieders dient verder te worden ontwikkeld. Nu is dat nog teveel afhankelijk van het persoonlijke contact. Er dient een structurele, laagdrempelige samenwerking te worden georganiseerd, waarbij diverse vormen van ondersteuning door de specialisten (van advies, voorlichting, scholing, tot bieden van hulp) geboden kan worden. De pilots hebben voornamelijk gefunctioneerd voordat de transitie van de jeugdzorg naar de gemeenten gerealiseerd was. Inkoopafspraken tussen gemeenten en specialistisch werkende jeugdzorgaanbieders konden pas vanaf januari 2015 gemaakt worden. De voortekenen dat dit kan lukken zijn positief. Een aandachtspunt met betrekking tot de ouders is de communicatie als er meerdere hulpverleners bij het gezin betrokken zijn. Goede afspraken tussen hulpverleners en een vaste contactpersoon op school kunnen daarbij helpen. Tot slot is er nog een stap te maken voor hulpverleners wat betreft de regie bij ouders laten. Er wordt nu wel degelijk vraaggericht gewerkt, ook wordt er veel samengewerkt met ouders, maar de regie bij ouders laten, vraagt nog een stap in het werken. De pilots hebben drie werelden (gezin, school en jeugdhulp) dichter bij elkaar gebracht ten behoeve van het positief opgroeien van de jeugdige 'Johan'.

De belangrijkste aanbevelingen van dit onderzoek zijn a) de generalist zal, ook als deze deel uitmaakt van het sociale wijkteam, zijn standplaats binnen de scholen moeten behouden en de verbindende schakel blijven vormen tussen onderwijs en jeugdhulp buiten de school, b) zorg voor een goede overdracht tussen de verschillende (voor)schooltypen en c) betrek ouders en jeugdigen bij gesprekken over zorgen en signalen. Zorg dat ouders de regie houden over wat er met hun kind gebeurt.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Inhoudsopgave	6
Voorwoord	9
Leeswijzer	10
1 Inleiding	11
1.1 Transitie en transformatie jeugdzorg	11
1.2 Positief opvoeden en opgroeien in de gemeente Zwolle.....	11
1.3 Doelstelling en vraagstelling onderzoek	12
2 Methode.....	14
2.1 Startgesprekken.....	14
2.2 Focusgroepinterviews per pilots	14
2.3 Focusgroepinterviews voor ketenpartners	14
2.4 Online enquête.....	15
2.5 Interviews met ouders en jongeren	16
2.6 De conferentie met de praktijk	16
3. Resultaten focusgroepinterviews.....	17
3.1 Primair onderwijs	17
Focus.....	17
Preventie	17
Vroegsignalering.....	18
Samenwerking	19
3.2 Voortgezet onderwijs	20
Focus.....	20
Preventie	20
Vroegsignalering.....	21
Samenwerking	22
3.3 MBO.....	23
Focus.....	23
Preventie	23
Vroegsignalering.....	23

Samenwerking	24
3.4 Snelle integrale opvolging	24
3.5 Succesfactoren	26
3.6 Belemmeringen	27
4 Resultaten online enquête	29
4.1 Resultaten pilots.....	29
4.2 Bijdragen van betrokken ketenpartners	29
4.3 De generalist.....	30
4.4 Succesfactoren	30
4.5 Te ontwikkelen aspecten.....	30
5 Interviews met ouders en jongeren	32
5.1 Tevredenheid ouders en jeugdigen.....	32
Start van de ondersteuning.....	32
Proces van ondersteuning.....	32
Afronding.....	33
5.2 Ouderbetrokkenheid	33
Aanbod vanuit school	33
Ervaring met ouderbetrokkenheid	33
5.3 Ondersteuning op en door school.....	34
Ondersteuning.....	34
Verbeterpunten.....	34
5.4 Eigen kracht en betrekken netwerk	35
5.5 Succesfactoren en verbeterpunten.....	35
Succesfactoren	35
Verbeterpunten.....	36
6 De Conferentie met de praktijk.....	37
6.1 Generalist dichtbij de vindplaats, liefst in de school.....	37
6.2 Verbinding met de sociale wijkteams en specialisten vraagt meer duidelijkheid	37
6.3 Leerling en ouder centraal stellen en houden	38
6.4 Leerling in beeld bij aanmelding op school	38
7 Conclusie en discussie	39
7.1 Conclusie	39
Proces binnen de pilots	39
Resultaten van de pilots	40

7.2 Discussie	41
7.3 Aanbevelingen	45
Literatuurlijst	47
Bijlage 1. Topiclijst focus interview	48
Bijlage 2. Topiclijst focus interview ketenpartners	50
Bijlage 3. Competenties van de generalist	52
Bijlage 4. De internetenquête	53
Bijlage 5. Topiclijst voor interview met ouders	55
Bijlage 6. Topiclijst voor interview met jongeren.....	59
Bijlage 7. Overzicht van de pilots in Zwolle.	63

Voorwoord

Dit onderzoek is uitgevoerd door het lectoraat Sturing in de Jeugdzorg van Windesheim. Er is samengewerkt met GGD IJsselland. Wij danken Lian Schoot Uiterkamp en Marja de Jong voor de samenwerking. De GGD heeft de conferentie op 17 februari 2015 in het Deltion College waarin de resultaten van dit onderzoek zijn gepresenteerd en besproken, georganiseerd. De weergave van deze conferentie is opgenomen in hoofdstuk 6. Drie studenten van de opleiding Pedagogiek hebben intensief meegewerkt aan onderzoek, te weten Marieke Zomer, Marieke van der Wijngaard en Henriët Heetebrij. Ze hebben meegedacht met de onderzoeksopzet, zijn betrokken geweest bij de focusgroepinterviews, hebben deze uitgewerkt en hebben de interviews met ouders en jeugdigen uitgevoerd, uitgewerkt en geanalyseerd. Wij danken hen hartelijk voor hun inzet en de prettige samenwerking. Carolijn Wilms willen we ook bedanken. Ze heeft in het kader van haar loopbaan oriëntatie vrijwillig meegewerkt aan dit onderzoek en onder andere een aantal focusgroepinterviews voor haar rekening genomen. Tot slot willen we de opdrachtgevers Jan Cees de Gruijter van de gemeente Zwolle en Erika Heerema van Stichting De Kern bedanken voor het vertrouwen in ons en voor het kritisch meedenken met de verschillende fasen in dit onderzoek. Tezamen met eerdergenoemde vertegenwoordigers van de GGD vormden zij, samen met ons, de stuurgroep gedurende dit onderzoek.

Een woord van dank gaat uit naar alle respondenten die hebben meegedaan aan dit onderzoek. Allereerst de ouders en jeugdigen die zijn geïnterviewd over hun ervaringen. Daarnaast de betrokkenen bij de pilots die hebben meegedaan aan de focusgroepen en de internetenquête hebben ingevuld. Het betreft alle deelnemende PO, VO en mbo scholen (zie Tabel 1 en Bijlage 7), betrokken onderwijskoepels Vivente en Facet, enkele in de pilots betrokken ouders, de organisaties die generalisten hebben ingezet, te weten Stichting De Kern, GGD IJsselland en MEE IJsseloever, de specialistisch werkende jeugdzorgaanbieders Accare, Dimence, Trias, Vitree, alsmede de organisaties Travers, Mindfitt en de Ambelt en tot slot de gemeente Zwolle en het regionaal bureau leerlingenzaken.

De titel van dit onderzoek ("Wat heeft Johan nodig?") is ontleend aan een van de pitches op de conferentie (zie § 6.3).

Zwolle, maart 2015

Leeswijzer

In de inleiding is de aanleiding voor het starten met de pilots te lezen, evenals de context en de doel- en vraagstelling van dit onderzoek. In hoofdstuk 2 wordt een korte verantwoording beschreven van de gehanteerde onderzoeksmethoden en de respondenten. De hoofdstukken 3, 4, 5 en 6 beschrijven de resultaten van de verschillende deelonderzoeken. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de beantwoording van de onderzoeksvraag naar hoe de werkwijze (het proces) binnen de pilots zich heeft voltrokken. Hierbij worden de resultaten van de focusgroepinterviews met de diverse medewerkers binnen de pilots en een tweetal focusgroepinterviews met ketenpartners beschreven. De hoofdstukken 4 en 5 geven zicht op de resultaten van de pilots. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de internetenquête beschreven en in hoofdstuk 5 de resultaten de interviews met ouders en jeugdigen. Gezien het geringe aantal respondenten bij dit deel wordt er in dit rapport slechts kort op ingegaan. Wie de complete resultaten wil lezen van deze interviews wordt verwezen naar de onderzoeksrapporten van de studenten. Deze rapporten zijn in juni 2015 beschikbaar en dan te raadplegen via de site van het lectoraat Sturing in de Jeugdzorg van Windesheim. Hoofdstuk 6 is een weergave van de conferentie, die gehouden is op 17 februari 2015. Tijdens deze conferentie is aan de hand van een aantal korte presentaties van de pilots, zogenaamde pitches en discussiepunten met deelnemers van de verschillende pilots gesproken over de werkwijze en implicaties voor het vervolg van de pilots. Dit rapport wordt in hoofdstuk 7 afgesloten met de belangrijkste conclusies, een discussie en een aantal aanbevelingen voor de gemeente Zwolle en de praktijk van onderwijs en jeugdhulp.

1 Inleiding

1.1 Transitie en transformatie jeugdzorg

Vanaf 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van de jeugdzorg (Rijksoverheid, 2011). Met deze transitie gaan grote wijzigingen gepaard in het jeugdstelsel. Gemeenten zijn vanaf 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de uitvoer van taken op het gebied van alle ondersteuning en zorg voor jeugd die voorheen door de provincies werden aangestuurd (vrijwillige geïndiceerde jeugdzorg, jeugdbescherming en jeugdreclassering), de taken op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg (jeugd-GGZ), de zorg voor jeugd met een licht verstandelijke beperking (jeugd-LVB), het melden van kindermishandeling (AMK) en de gesloten jeugdzorg (JeugdzorgPlus). De transitie Jeugdzorg beoogt een integrale, meer op maat gesneden aanpak, afgestemd op de lokale en individuele situatie (Rijksoverheid, 2011). Uitgangspunt is dat ouders eerst verantwoordelijken zijn voor het gezond en veilig opvoeden en opgroeien van hun kinderen. Als dit niet vanzelf gaat komt de overheid in beeld. Doel van de transitie Jeugdzorg is dat kinderen, ouders en andere opvoeders, wanneer dit nodig is, eerder ondersteund worden, zorg op maat ontvangen en dat er een betere en efficiëntere samenwerking rond jeugdigen en gezinnen ontstaat (Rijksoverheid, 2011).

De transitie gaat gepaard met een transformatie in denken en doen, een verandering in cultuur en werkwijzen. De Rijksoverheid heeft nadrukkelijk geen blauwdruk voor deze transformatie gegeven en biedt ruimte aan gemeenten, aanbieders, professionals, kinderen en ouders om binnen de gestelde kaders vorm en invulling te geven aan beoogde veranderingen. Centrale thema's in de transformatie Jeugdzorg zijn het uitgaan van de eigen kracht van gezinnen en hun sociale netwerken (eigenkrachtversterkend werken); een betere samenwerking tussen professionals en een preventieve, outreachende werkwijze waarin de nadruk ligt op het versterken van het opvoedkundig klimaat in gezinnen, wijken, scholen en voorzieningen als kinderopvang en peuterspeelzalen (Rijksoverheid, 2014).

1.2 Positief opvoeden en opgroeien in de gemeente Zwolle

Elke gemeente dient een laagdrempelige toegang te hebben van waaruit preventieve gezondheidszorg, opvoedondersteuning en hulp aan jeugdigen, gezinnen en mede opvoeders integraal wordt aangeboden. Deze hulp en ondersteuning dient te worden afgestemd met de ondersteuning op school (Rijksoverheid, 2011). In de gemeente Zwolle is daartoe het Netwerk Jeugd en Gezin (NJG) gestart. Dit NJG wil een flexibel en sluitend netwerk zijn van samenwerkende partners, die vanuit dezelfde visie er voor zorgen dat ouders en kinderen vroegtijdig, snel en in hun eigen sociale omgeving ondersteund kunnen worden bij het opvoeden en opgroeien (CJG Zwolle, 2012, p. 2). In haar doorontwikkeling wil het Netwerk CJG de transformatie Jeugdzorg in samenhang met het passend onderwijs brengen.

Centrale visie van het NJG is positief opvoeden en opgroeien versterken. “We stimuleren de talenten, de eigen kracht, de zelfredzaamheid van gezinnen. We leggen de focus nadrukkelijk op wat goed gaat”(CJG Zwolle, 2012, p. 6). De visie is gebaseerd op ‘positief opvoeden’ en gaat uit van de volgende uitgangspunten:

- Opvoeden versterken
- Het belang van een opvoedende leefomgeving
- Ondersteuning in de directe leefomgeving
- Samenhangend aanbod

In het kader van de doorontwikkeling van het NJG Zwolle (eerder CJG genoemd) is in 2013 een 4-tal pilots (Tabel 2) gestart. Later is hieraan een vijfde pilot toegevoegd. Een overzicht van deze vijf pilots is opgenomen in Bijlage 7. Doelstelling van deze pilots is de verbinding tussen beleid en uitvoering door in de praktijk ervaring op te doen en te leren: wat werkt wel en wat werkt niet, wat moet

verbeteren en wat zijn de consequenties voor het proces en de functie van generalist en specialist in het CJG-netwerk. Het is vooral de bedoeling om in de pilots werkende weg te ervaren wat het beste werkt en niet vooraf allerlei zaken vast te leggen (CJG Zwolle, 2012).

Tabel 2. Overzicht van de pilots.

Pilot	Betrokken scholen
Pilot 1 Positief opgroeien Holtenbroek	Basisschool Toonladder, Carillon en SBO Facet
Pilot 2 Positief naar school in voortgezet onderwijs	Meander College en van der Capellen scholengemeenschap
Pilot 3 MBO	Deltion College en Landstede
Pilot 4 Positief opvoeden en opgroeien Westenholte	Basisschool de Morgenster, De Vlieger 1 en De Ridderspoor
Pilot 5 Diezerpoort 'Positief naar school'	Basisschool Het Stroomdal, Thorbecke Scholengemeenschap, Thorbecke VMBO en Thorbecke PRO

1.3 Doelstelling en vraagstelling onderzoek

Voor een goede borging van resultaten en aandachtspunten in voorbereiding op en doorontwikkeling van de nieuwe taken per 1 januari 2015, is het voor de gemeente Zwolle van belang om inzicht te krijgen in het proces en de uitkomsten van de gehanteerde werkwijze in bovengenoemde pilots. Wanneer er zicht is op de bevorderende en belemmerende factoren, kunnen deze inzichten worden gebruikt in het verder vormgeven van transitie en transformatie. Deze inzichten worden meegenomen in de onderwijs ontwikkelagenda 2015 en verder en de aansluiting bij de ontwikkeling van de sociale wijkteams. In dit onderzoek is daarom gekeken naar het proces dat zich binnen de pilots afspeelt en naar de resultaten van de pilots.

Het beschrijven van het proces is gericht op het vastleggen van de werkwijze van de pilots van het NJG in Zwolle. Wat doen de generalisten² en andere professionals precies? Wat doen scholen zelf? Wanneer wordt samengewerkt rondom een ondersteuningsvraag en hoe krijgt dit vorm? En wat wordt overgelaten aan het ouders/de jeugdige? Hierbij kan worden gekeken naar de daadwerkelijke inzet van eigen kracht: wat kunnen en doen gezinnen zelf en wat doen professionals om de eigen kracht aan te boren en te versterken en de regie ook daadwerkelijk bij het gezin te laten. Daarnaast is het beschrijven van het proces ook gericht op het herkennen van bevorderende en belemmerende factoren in het proces.

Het tweede thema richt zich op de resultaten. Daarbij moet worden gedacht aan resultaten voor de ouders /jeugdige, resultaten voor de pilotscholen, resultaten voor de hulpverleners (samenwerking, efficiency) en in- en uitstroom van cliënten, zodat kan worden bekeken of de instroom tot zwaardere vormen van ondersteuning (bijv. OTS en geïndiceerde zorg) vermindert. Doelstellingen van het onderzoek zijn:

- De gemeente Zwolle en de samenwerkende organisaties die betrokken zijn bij de pilots hebben zicht op de bevorderende en belemmerende factoren van de werkwijze;
- De gemeente Zwolle en de samenwerkende organisaties die betrokken zijn bij de pilots hebben zicht op de resultaten van de werkwijze voor de ouders/jeugdigen en de samenwerkende organisaties;
- De gemeente Zwolle en de samenwerkende organisaties hebben zicht op de resultaten op het gebied van de bijdrage aan een positief opvoedingsklimaat binnen de scholen.;

² Met generalisten worden generalistisch werkende schoolmaatschappelijk werkers en jeugdverpleegkundigen bedoeld.

- De gemeente Zwolle en de samenwerkende organisaties hebben zicht op het bovenstaande in relatie tot vroegsignalering, preventie en ondersteuning bij niet-school gerelateerde problematiek op school en in relatie tot een structurele werkwijze voor de verbinding tussen onderwijs en zorg en meer specifiek de verbinding met de sociale wijkteams.

Om bovenstaande doelen te realiseren wordt in dit onderzoek antwoord gegeven op de onderstaande onderzoeksvragen.

3. Hoe verloopt het proces binnen de Zwolse pilots en wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
4. Wat zijn de resultaten van de werkwijze binnen de pilots? Hoe kunnen deze resultaten worden geborgd in de doorontwikkeling van de werkwijze verbinding onderwijs en lokale ondersteuning/zorg en de versterking van de driehoek kind/jeugdige – ouder en school?

2 Methode

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is een praktijkgericht onderzoek uitgevoerd. Dat betekent dat de resultaten van het onderzoek leiden tot concrete aanbevelingen voor verbetering van de praktijk. In dit hoofdstuk worden de verschillende fasen van het onderzoek toegelicht en wordt aangegeven hoe de respondenten zijn geselecteerd en benaderd. Tevens wordt toegelicht hoe de dataverzameling heeft plaats gevonden.

2.1 Startgesprekken

In aanloop tot het onderzoek heeft per pilot een startgesprek plaatsgevonden waar tenminste de betrokken generalisten/schoolmaatschappelijk werkers en een vertegenwoordiger van de school aan deelnam (directie en/of zorgcoördinator/intern begeleider). Er hebben uiteindelijk 8 gesprekken plaatsgevonden – per pilot 1 gesprek en daarnaast 1 extra gesprek bij pilot 2 en 2 extra gesprekken bij pilot 5 – in de periode tussen half september en eind oktober 2014. In totaal hebben 23 mensen deelgenomen aan deze startgesprekken. Doel van deze startgesprekken was om de betrokkenheid bij het onderzoek te vergroten en verdere afspraken te maken over wijze en momenten van dataverzameling. In het startgesprek zijn verschillende fasen van het onderzoek toegelicht, afspraken gemaakt hoe jongeren en ouders benaderd zouden kunnen worden en wie er uitgenodigd zouden worden voor de focusgroepinterviews. Ook zijn documenten van de pilots verzameld. De inhoud van deze documenten is niet meegenomen in de analyse, maar is wel meegenomen bij de inhoudelijke voorbereiding op de hieronder genoemde focusgroepinterviews.

2.2 Focusgroepinterviews per pilots

Om een antwoord te krijgen op de eerste onderzoeksvraag – de vraag naar het proces binnen de pilots – is een 6-tal focusgroepinterviews gehouden. Voor pilot 5 is besloten om een apart focusinterview te houden voor basisschool Het Stroomdal omdat er geen inhoudelijke en organisatorische link bestaat met de andere scholen binnen deze pilot, te weten de 3 locaties van de Thorbecke Scholengemeenschap.

De deelnemers aan deze focusgroepinterviews zijn benaderd door de betrokkenen binnen de pilots. Richtlijn hiervoor was dat de deelnemers actief betrokken zijn binnen de pilot. Per focusinterview bestond een richtlijn van minimaal 6 tot maximaal 10 deelnemers. In totaal hebben 41 personen deelgenomen aan een van deze focusgroepinterviews. Voor deze focusgroepinterviews is een themalijst (Bijlage 1) opgesteld met een aantal open vragen. De themalijst is zo opgesteld dat er verdieping plaatsvond en uitwisseling van ervaringen ontstond door de deelname van diverse betrokkenen binnen de pilot. Voorafgaand aan elk focusinterview zijn de toegestuurde documenten van de betrokken pilot bestudeerd. Deze inhoudelijke voorbereiding per focusinterview heeft eraan bijgedragen dat er door de betrokken onderzoeker gericht kon worden doorgevraagd.

De focusgesprekken zijn met videocamera opgenomen en volledig uitgeschreven. Deze uitwerkingen zijn aan de hand van een codering welke voortvloeit uit de onderwerpen uit de themalijst geanalyseerd.

2.3 Focusgroepinterviews voor ketenpartners

In afstemming met de stuurgroep is gedurende het onderzoek besloten om de ketenpartners niet de in het onderzoeksplan geplande online enquête te benaderen, maar ook voor hen een tweetal focusgroepinterviews te organiseren. De reden hiervoor is gelegen in de meerwaarde van open vragen en een verdiepend gesprek waarin uitwisseling van ervaringen ontstaat. Deze focusgroepinterviews zijn opvolgend in december 2014 gehouden. Ook voor deze focusgroepinterviews is een themalijst (Bijlage 2) opgesteld analoog aan de eerder genoemde themalijst.

Voor deze focusgroepinterviews zijn in totaal 29 personen benaderd vanuit deelnemende organisaties binnen het Netwerk Jeugd en Gezin en de organisaties waarbinnen de pilots afspraken meegemaakt waren in het kader van snelle integrale opvolging. Gezien de korte termijn waarop de uitnodigingen verstuurd zijn alsmede de drukke decembermaand hebben 6 personen gebruikt gemaakt van deze uitnodiging, een respondent heeft de vragen schriftelijk beantwoord. De focusgesprekken zijn eveneens met videocamera opgenomen en volledig uitgeschreven. Deze uitwerkingen zijn aan de hand van een codering welke voortvloeit uit de themalist geanalyseerd.

2.4 Online enquête

Om nog meer zicht te krijgen op de resultaten van de pilots is er, in aanvulling op de focusgroep interviews, een internetenquête gehouden onder de deelnemers aan de pilots. In totaal zijn er 35 uitnodigingen verstuurd, waarvan 26 (74,2%) respondenten de vragenlijst hebben ingevuld. Van de 26 respondenten was 82% ($N=23$) vrouw. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 43 jaar (range 26 – 61). De betrokkenheid van de respondenten bij de pilot is te lezen in Tabel 3.

Tabel 3. Betrokkenheid bij pilot

Pilot	N	%
Diezerpoort	9	34,6
Westenholte	6	23,1
Deltion College en Landstede	6	23,1
Van der Capellen en Meander	4	15,4
Holtenbroek	1	3,8
Totaal	26	100

Aan respondenten is gevraagd in welke functie zij werkzaam zijn (Tabel 4). Respondenten zijn in verschillende functies/rollen betrokken bij de pilots. De grootste groepen respondenten zijn schoolmaatschappelijk werkers (6; 21,4%) en zorgcoördinator (4; 14,3%).

Tabel 4. Functies van de respondenten

Functiebenaming	N	%
School Maatschappelijk Werker	6	23,1
Zorgcoördinator	4	15,4
Directeur	2	7,7
Jeugdverpleegkundige	2	7,7
Leerlingbegeleider	2	7,7
Brede school coördinator	1	3,8
Consulent	1	3,8
Docent	1	3,8
Generalist	1	3,8
Intern Begeleider	1	3,8
Leerplichtambtenaar	1	3,8
Ouder	1	3,8
Projectleider	1	3,8
Studentadviseur	1	3,8
Teammanager	1	3,8
Totaal	26	100

De vragen (Bijlage 4) zijn geformuleerd aan de hand van de in de beschrijving van de pilots gestelde doelen. De antwoordmogelijkheden per vraag waren 1) helemaal niet, 2) enigszins, 3) in redelijke mate en 4) in sterke mate.

2.5 Interviews met ouders en jongeren

Om een antwoord te krijgen op de tweede onderzoeksvraag – de vraag naar de resultaten van de pilots – zijn per pilot ook interviews gehouden met ouders en jongeren. Beoogd was per onderwijstype (BO, VO en MBO) 10 interviews te houden. Ouders en jongeren zijn geworven via de generalisten binnen de pilots. Voor deze werving was een informatiebrief opgesteld welke de generalisten konden gebruiken. Ondanks medewerking van de generalisten bij de werving en toezeggingen van ouders en jongeren, is het aantal respondenten van de interviews sterk achtergebleven bij het beoogde aantal. In totaal zijn er 17 interviews gehouden waarvan 7 interviews met ouders vanuit het basisonderwijs, 7 interviews met ouders vanuit het voortgezet onderwijs en 3 interviews met jongeren vanuit het mbo. Van de 7 interviews in het basisonderwijs hadden er vijf betrekking op pilot in Holtenbroek en twee op Westenholte. Bij vier van deze interviews was alleen moeder aanwezig, bij twee alleen vader en bij een interview waren vader en moeder aanwezig. Bij de interviews in het voortgezet onderwijs waren drie scholen betrokken te weten het van de Capellen Scholengemeenschap, het Meander College en het Thorbecke College. De geïnterviewde ouders (5 moeders, 1 vader) zijn allen tussen 40 en 45 jaar en beide geïnterviewde scholieren (2 meiden) zijn beiden 16 jaar. Bij de interviews in het mbo waren twee mbo scholen betrokken zijn namelijk Landstede en Deltion. In totaal zijn drie interviews afgenomen van twee studenten van het Deltion en één student van Landstede. Alle respondenten waren vrouwelijke studentes.

Deze interviews hebben plaatsgevonden in december 2014 en vonden afwisselend plaats op de betrokken scholen dan wel in de thuissituatie. Deze interviews zijn gehouden door een drietal 4de jaars bachelor studenten van de opleiding Pedagogiek van Windesheim. Voor deze interviews hebben de student-onderzoekers onder begeleiding open interviewvragen opgesteld welke zijn opgenomen als bijlage 5 en 6.

De interviews zijn allen op band opgenomen en volledig uitgeschreven en geanonimiseerd. Voor de analyse is door de studenten in samenspraak met de lector een codering vastgesteld op basis waarvan de student-onderzoekers deze uitwerkingen hebben geanalyseerd. De student-onderzoekers hebben voorafgaand aan de onderzoekswerkzaamheden een geheimhoudingsverklaring getekend en hebben een training gehad vanuit het lectoraat Sturing in de Jeugdzorg in het afnemen en analyseren van interviews.

2.6 De conferentie met de praktijk

Een belangrijk onderdeel van de opdracht voor dit evaluatieonderzoek was dat de resultaten ook geborgd moeten worden binnen de scholen en dat het onderzoek wordt vertaald naar een set van bruikbare aanbevelingen voor het vervolgtraject gericht op de ontwikkeling van de onderwijs-ontwikkelagenda's in 2015. Uitgangspunt is dat daarbij reacties uit de praktijk worden mee genomen. Om dit vorm te geven is er op 17 februari 2015 een bijeenkomst georganiseerd voor professionals uit de (preventieve) jeugdhulp, scholen, gemeenteambtenaren en raadsleden. De bijeenkomst had een hoge opkomst van 120 deelnemers en vond plaats op het Deltion College. Tijdens de bijeenkomst hebben alle pilots zich voorgesteld in een pitch, zijn de onderzoeksresultaten gepresenteerd en is in subgroepen en in een plenair tafelgesprek gesproken over vijf van de belangrijkste bevindingen uit de evaluatie, te weten:

1. Borging van (warme) overdracht bij aanmelding PO, VO en MBO
2. Naar een optimale samenwerking tussen onderwijs en specialisten
3. De brug slaan naar de sociale wijkteams van gemeenten
4. Van ouderbetrokkenheid naar regievoering door ouders
5. Grenzen aan de zorgtaak van het onderwijs

3. Resultaten focusgroepinterviews

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd van zes focusgroepsinterviews gehouden met medewerkers binnen de pilots en twee focusinterviews met ketenpartners. Er zal worden gerapporteerd over achtereenvolgens a) het primair onderwijs (PO), b) het voortgezet onderwijs (VO) en c) het mbo. Bij de beschrijving wordt aandacht besteed aan de focus van de pilots, de werkwijze binnen de pilots en de samenwerking binnen de pilots en met externe partners. Daarna worden de door de respondenten ervaren succesfactoren en belemmerende factoren beschreven. Tot slot worden er de in de ogen van de respondenten wenselijke competenties van de generalist gerapporteerd.

3.1 Primair onderwijs

Focus

De focus in het PO lag op het ondersteunen van leerkracht, vragen en betrokkenheid van ouders, samenwerking met (jeugdhulp)specialisten en meer bekendheid in de wijk. Dit werd bereikt door middel van het inzetten van meer uren, meer beschikbaarheid, meer zichtbaarheid, toegankelijkheid voor zowel ouders als leerkrachten.

Laagdrempelig, bekend gezicht in de wijk, proberen achter de voordeur te komen. En ik denk dat ook gewoon dat we heel veel vragen heel breed hebben opgepakt. Zowel in de wijk gericht als persoonlijk, zoals huisbezoeken en op allerlei gebied. Tot het wijkplatform, de sportdag. (...) Wat de vragen ook waren zeg maar, trainingsgroepen met kinderen. We hebben heel erg gekeken naar wat de wijk echt nodig heeft. En de vragen die naar voren zijn gekomen uit de enquêtes met ouders, de gesprekken met ouders en de gesprekken met scholen. Wat we hebben gehoord van kinderen (p4).

Ouderbetrokkenheid wordt binnen de pilots als erg belangrijk gezien. Dit werd gestimuleerd door samen te werken met de ouderraad, het organiseren van ouderavonden, het instellen van spreekuren voor ouders en initiatieven rondom de buitenschoolse opvang.

Preventie

In het kader van preventie hebben basisscholen intensief contact gezocht met ouders door middel van het uitzetten van enquêtes en het organiseren van ouderavonden om de vraag van ouders op te halen.

Ik (generalist) heb vooral contact met ouders. De pilot geeft gelegenheid om die verbinding concreet te maken. Dat je ook tijd hebt om die taken te doen. Ja precies dat die preventie ook echt goed kan. En dus ook snelheid, tijd en winst (p1).

We hebben natuurlijk ouderavonden georganiseerd. Een stukje collectieve voorlichting, ook wel weer op vraag van wat ouders willen. Dus over kinderen willen we op dit onderdeel meer over weten. Bijvoorbeeld op het gebied van social media, daar was vraag naar en wat nog meer? Puberbrein (p4).

Basisscholen zijn ook (proactief) in gesprek gegaan met ouders en kinderen bij bijvoorbeeld scheiding of overlijden in de familie of andere bijzondere thuissituaties.

De Jes!-groep was natuurlijk ook preventief, het is niet voor kinderen die in een vechtscheiding zitten maar voor kinderen die met een scheiding te maken hebben waarvan we denken, hee elk kind heeft extra ontwikkelingstaken met die scheiding en om een kind wat handvatten te geven van oh ja hier ga je misschien tegenaan lopen en dat zien we ook wel als preventief, ook ouders erbij (p4).

De overdracht van basis naar voortgezet onderwijs is aandachtspunt. Er is wel mee geëxperimenteerd, maar de werkwijze is nog niet geïmplementeerd. De jeugdgezondheidszorg is in enkele situaties betrokken geweest bij de warme overdracht van de voorschoolse periode naar het basisonderwijs.

Dat is per school heel wisselend. Maar echt een warme overdracht met ouders erbij, dat is een uitzondering. Eén school belde me van ik wil jullie spreken, dat is oké maar ik heb wel gezegd met ouders en kind erbij. Want ik ga niet met jullie in gesprek over kind of over gezin. Dat doe ik niet (p1).

Inhoudelijk zijn wij (jeugdgezondheidszorg) betrokken geweest bij de warme overdracht op de basisschool, dus van 0-4 naar 4-12. Warme overdracht houdt in dat je samen met ouders, school en schoolverpleegkundige een gesprek hebt over hoe de eerste vier jaren gegaan zijn. (k1)

Door vanuit school beter samen te werken met instanties in de wijk zijn er meer mogelijkheden ontstaan om de informatie van verschillende betrokken professionals en instanties aan elkaar te verbinden. Dit wordt door de ketenpartners van het primair onderwijs als grote winst gezien.

Mijn ervaring is gewoon dat je mensen moet opzoeken waarmee je samenwerkt in zo'n wijk. Er lag al een heel stuk, bij peuterspeelzalen gaan we naar toe, dus om die verbinding te maken met school en de jeugdgezondheidszorg. Door de pilot vind ik wel dat het duidelijker geworden is 'Wie is nou generalist, hoe werkt het.' Dat het voor scholen ook belangrijk is of meer naar voren is gekomen dat die ontwikkeling en gezondheidszorg, dat stukje, dat het meer in beeld komt. Het is verbonden aan de ontwikkeling van een kind, de school en gezondheidszorg. Dat het wat meer afgestemd wordt met elkaar. Voorheen moest je daar wat meer voor knokken, om duidelijk te maken in het onderwijs van; hé, wij zijn er ook nog en wij hebben ook een heel stuk van de ontwikkeling van het kind in beeld. "Kun je het ook preciezer benoemen waardoor het nu makkelijker is geworden?" Ik denk door het doel van hoe krijg je alle neuzen dezelfde kant op. Dat je wilt dat kinderen waar risico's aan verbonden zijn of waarvan je denkt; dat gaat niet helemaal goed, dat daar meer aandacht aan besteed wordt. Dat die eerder eruit gehaald worden. Voordat ze op de basisschool komen (k1).

Vroegsignalering

Er wordt volgens de respondenten door het onderwijs beter, meer en breder gekeken naar kinderen in de context van gezin. Binnen de pilots is het thema signaleren door de generalist besproken met de leerkrachten. Het is helder waarvoor en wanneer leerkrachten de generalist hierbij kunnen betrekken. De generalist heeft een belangrijke taak als het gaat om bekendheid verkrijgen in de wijk en te proberen achter de voordeur te komen bij gezinnen die hulp nodig hebben. Om dit te bereiken is er veel geïnvesteerd om contact te maken met de wijk, zoals ouderavonden, huisbezoeken, via het wijkplatform en een sportdag.

Vroeger was het vaak in het onderwijs van leerkracht heeft nergens last van dus laat maar lekker zitten. En nu wordt er veel meer naar het kind gekeken, want het kind loopt tegen dingen aan. En dus gaan we daar mee aan de slag ook al heeft de leerkracht daar geen last van. Maar

het kind moet er wel meer verder, dat zie ik nu ook wel steeds meer gebeuren. Dat vind ik wel een hele mooie ontwikkeling (p1).

In ieder geval gesprekken gevoerd helemaal in het begin al met alle leerkrachten, ook om X (generalist) bekendheid te geven. En ik heb toen gesprekken gevoerd met de leerkrachten en ook allerlei voorbeelden gegeven. Waarvoor ze mij zouden kunnen benaderen.

In het kader van vroegsignalering moeten leerkrachten alerter zijn. Zij hebben op een gegeven moment ook ervaring van voor de pilot dat aanmeldingen vaak leiden tot wachttijden. Dan gaan ze toch zelf maar aan de slag gaan. En dat is wat nu verbeterd wordt. Dat er bij een vraag of signalering direct gehandeld gaat worden (p1).

Samenwerking

De samenwerking tussen school en generalist is nauwer geworden. Doordat er meer uren beschikbaar zijn, zijn er meer mogelijkheden gekomen voor samenwerking. Er is duidelijkheid ontstaan over de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp. Onderwijs moet onderwijs blijven en geen hulpverlenende instantie. Aan die duidelijkheid heeft de pilot bijgedragen.

De organisaties van waaruit de professionals werkzaam zijn, zijn wat meer op de achtergrond geraakt. De inhoud stond meer centraal. De korte lijnen tussen school en jeugdhulp zijn door de pilot verbeterd.

Ik denk doordat X veel meer uren heeft gekregen in de pilot denk ik dat het vooral positief is geweest dat je veel meer kan met kinderen ook en dat is denk ik heel erg prettig (p1).

Je werkt vanuit de hulp samen en niet vanuit een organisatie. Dat is voor ouders heel erg belangrijk. Nou ja, gelukkig voor een aantal gezinnen is dat wel gebeurd maar er wordt wel vanuit de tweede lijn extra hulptroepen ingeschoven en inderdaad en dat vind ik ergens wel fijn dan wordt het onderscheid tussen zorg en onderwijs ook groter en ik denk dat dat ook terecht is. Ik vind dan ook de verantwoordelijkheid dat de zorg binnen het onderwijs past en om daar een passende plek voor te geven (p4).

Er is verbinding gelegd met andere werkers van organisaties in de wijk. Het werkt goed om samen te werken in de wijk. Er zijn belangrijke initiatieven genomen om het onderlinge contact te verstevigen namelijk het kindervijlplatform en een sportdag.

Ja en we hebben ook weer verbinding gelegd met andere wijkwerkers. In de zin van welzijn en andere organisaties die in de wijk werken (p1).

Ook zijn er afspraken gemaakt met specialistisch werkende jeugdzorgaanbieders. Dat gaat ten dele goed en ten dele nog niet. Het werkt prettig als er per organisatie een vast aanspreekpunt is. Korte lijnen worden heel concreet als de generalisten beschikken over de 06-nummers van de contactpersoon van de specialistisch werkende jeugdzorg. Samenwerken zonder indicatie, maar op basis van overleg en samenwerking wordt als erg plezierig ervaren. Soms loopt dit, vooral als het om jeugd GGZ gaat, nog wat stroef. Soms moet er eerst nog een verwijzing komen van de huisarts. Indien de verwijzing via de huisarts verloopt is het niet vanzelfsprekend dat de informatie hierover ook bij school en generalist terecht komt. Het is belangrijk dat de naam van de generalist bekend is in en rondom school, zodat er snel en makkelijk contact mee opgenomen kan worden. Dit kan voorkomen dat meerdere instanties zich met een gezin bezighouden zonder dat ze dat van elkaar weten. In het geheel is door de komst van de generalist binnen de scholen de samenwerking een stuk beter geworden. Er is iemand die aanspreekbaar is, zowel intern, maar ook voor externen, zoals de jeugd GGZ en de jeugdarts van de jeugdgezondheidszorg.

Er zijn afspraken gemaakt over snelle integrale opvolging met jeugd GGZ, LVB en jeugdzorg specialisten. Dat gaat ten dele goed en ten dele nog niet zo goed. Die samenwerking en terugkoppeling met specialisten is een nog aandachtspunt. Daar moet je wel heel actief achteraan. Het is heel prettig dat je één persoon hebt die je kunt uitnodigen bij gesprekken (p1).

De verwijzing via de generalist verloopt voor de specialistisch werkende jeugdzorgwerkers erg prettig, vooral om er voldoende informatie wordt gegeven over wat er aan de hand is. De ketenpartners zien overigens wel (grote) verschillen tussen de pilots als het gaat om samenwerking. Als succes wordt aangegeven dat er momenteel goede generalisten werkzaam zijn bij de scholen, maar dat het 1gezin, 1plan, 1hulpverlener nog niet helemaal van de grond is gekomen. Daar zijn nog verbeteringen te maken.

Het succes van de pilot werd bepaald door de generalisten. We hebben eindelijk goede generalisten die het volgens mij aardig overzien, die weten wanneer ze moeten aankloppen. Maar ik zie nog niet echt het vervolg effect van dat er dan een casuscoördinatie ontstaat waarbij er dan een kind en gezin vanuit één hand met verschillende partijen wordt begeleid. Daar zijn wij nog niet (k2).

Ook is er een informatiebijeenkomst georganiseerd om samen met de hulpverlenende instanties die in de wijk werken te spreken. Samenwerken binnen de wijk is vorm gegeven door samen te werken met welzijnsinstellingen en kinderopvang.

3.2 Voortgezet onderwijs

Focus

In het VO lag de focus op de zorgstructuur: naast hulpverlening aan ouders en jongeren was er ook aandacht voor mentorondersteuning, doorverwijzing en samenwerking met externen (zoals specialistisch werkende jeugdzorgwerkers). De generalist in de school heeft, net als in het PO en mbo, een drietal kerntaken, namelijk 1) preventieve ondersteuning interne school(zorg)structuur 2) kortdurende hulpverlening aan leerlingen en ouders en 3) doorverwijzing naar en samenwerking met specialistisch werkende jeugdhulp.

De rol van generalist is meer benut, laat ik maar zo zeggen. Je hebt drie kerntaken, waar die voorheen gesplitst was op hulpverlening aan ouder en kind, zit nu ook de mentorondersteuning en de doorverwijzing en samenwerking met de externe partijen ook meer in (p2).

Preventie

De scholen voor voortgezet onderwijs hebben ingezet op het 'tussen de oren' krijgen van werken in de pedagogische driehoek. Het is nu meer vanzelfsprekend geworden om met ouders in gesprek te gaan.

Er is in eerste instantie heel veel weerstand, dat kost heel veel werk, moeten we dat wel allemaal met de ouders, hoe ga je met ouders in gesprek, en daar zie ik enorme groei in. Het levert ook van alles op, dat je in alle openheid met ouders een keer gesprek over krijgt, wie is uw zoon of dochter? (p2).

Scholen voor voortgezet onderwijs gaan in het kader van een startfoto (document) in gesprek met ouders en jongeren bij aanmelding. In dit startdocument is aandacht voor de sociaal emotionele en didactische vaardigheden van kinderen. Nog niet elke school heeft een gesprek met alle ouders en leerlingen bij aanmelding. De startfoto is niet altijd nieuw voor scholen, wel dat zij daarover in gesprek gaan met ouders. Soms leidt dit tot vroegsignalering en wordt proactief ondersteuning ingezet.

Wij (mentoren van VO) hebben met elke ouder en elk kind een startgesprek, voor de zomervakantie. Die kosten ook tijd natuurlijk, maar daar wordt al het een en ander in kaart gebracht. Daar worden de eerste acties al ingezet. En dan ga ik met de orthopedagoog en schoolmaatschappelijk werker in gesprek, dit en dit hebben we binnen gekregen (p2).

Op basis van de startfoto's en gesprekken met ouders worden alle leerlingen aan het begin van het eerste jaar met de mentoren besproken in aanwezigheid van schoolmaatschappelijk werk, orthopedagoog, zorgcoördinator en/of leerlingenbegeleiders. De wijze waarop dat gebeurt verschilt per school, maar de interne samenwerking en de korte lijnen hebben volgens de respondenten grote meerwaarde in het kader van preventie. Op het Meander College wordt niet alleen een individueel startdocument gemaakt maar ook een startfoto van de klas als geheel.

Waar ik echt heel blij mee ben is de laatste ontwikkeling binnen het Meander College, dat we niet alleen meer op individueel niveau per kind een startfoto maken maar ook per, een soort plattegrondje van de klas. En niet alleen pedagogisch maar ook didactisch. Waarin gewoon staat, dit is AH1/2, in die klas zitten drie jongeren met dyslexie, daar zitten twee kinderen met aandachtsproblemen enz. Zodat elke lesgevende docent gewoon even een schematisch plaatje heeft van welke klas hij/zij voor zicht heeft (p2).

Op basis van collectieve signalen worden (in het kader van preventie) thema-avonden voor ouders georganiseerd. Thorbecke Scholengemeenschap heeft onlangs op basis van signalen dat meerdere leerlingen niet zo goed in hun vel zaten op school, in samenwerking met MindFit een avond georganiseerd over depressie en automutilatie.

We weten dat er 150 mensen komen, dat is niet niks voor een ouderavond in het VO. Het doorslaggevende was dat de generalist kon aangeven wat relevante thema's waren zoals lichte depressie of automutilatie (p5b).

Thorbecke VMBO/PRO heeft specifiek de betrokkenheid van ouders van leerlingen van de huiswerkklas vergroot door maandelijkse besprekingen van leerlingen van de huiswerkklas waarbij ook de generalist betrokken is en door samen met de leerlingen van de huiswerkklas een ouderavond te organiseren.

Vroegsignalering

Binnen het voortgezet onderwijs is ingezet op mentorondersteuning en het wijzigen van de interne zorgstructuur in het kader van vroegsignalering. De inzet van mentoren is berekend, de mentoruren worden over het jaar anders ingezet, meer uren in het begin van het jaar en bij de aanmelding vanuit de basisschool.

Wij hebben een soort berekening gemaakt over als je nu de vraag stelt; wat kost dit nou voor de mentoren? We willen investeren in vroegsignalering met als doel om te voorkomen dat een kind in dure, zware zorg terecht komt. Kwamen wij er verrassend op uit dat als je het doorrekent, en we hebben echt niet zuinig gerekend, dat als je mentoren één uur op jaarbasis faciliteert per leerling, kan je dus helemaal planmatig met een kind werken (p2).

Mentoren worden ondersteund en geschoold in het signaleren en duiden van signalen door de orthopedagoog en generalisten. Er wordt geregistreerd in het leerlingvolgsysteem waarin alle mentoren en docenten vanuit diverse overleggen kunnen registreren tijdens de schoolloopbaan van jongeren. Het Meander College heeft haar werkwijze inmiddels uitgewerkt in een procesbeschrijving vroegsignalering.

Samenwerking

Minder denken vanuit bestaande structuren en meer handelen en aansluiten bij het normale leven lijkt een belangrijke meerwaarde van de pilots. De Zorg Advies Teams (ZAT's) worden vervangen door zogenaamde ondersteuningsteams vanuit school waardoor er makkelijker met ouders wordt gesproken.

Ja, nou ja, de rol van schoolmaatschappelijk werker is meer benut, laat ik maar zo zeggen. Je hebt drie kerntaken, waar die voorheen gespitst was op hulpverlening aan ouder en kind, zit nu ook de mentorondersteuning en de doorverwijzing en samenwerking met de specialisten (p2).

Er is meer afstemming en samenwerking tussen school en jeugdhulp ontstaan. De generalist ondersteunt mentoren in contact met ouders. Als het nodig is neemt de generalist het over van de mentor. Ook is er meer structurele afstemming en overleg.

Ik vind de belangrijkste opbrengst dat we inderdaad, we zijn gescheiden werelden het onderwijs en de hulpverlening, en de grote winst is, vind ik, die twee werelden hebben elkaar nodig. Dat is met de komst van het passend onderwijs, zie ik ook voor het eerst dat het onderwijs daar belang bij begint te krijgen (p2).

Als een mentor bij mij komt met het probleem om een ouder uit te nodigen, daar ziet hij/zij tegenop. Dan schuif ik ook wel eens aan. Dus zulk soort dingen, dat is wel heel fijn. Dat merk ik wel, dat vinden mentoren heel fijn om gewoon mijn kantoor even binnen te lopen, verhaal kwijt en adviezen geven (p2).

Voor het VO is de link met de wijk waarin de school staat minder duidelijk dan voor het PO. Er is wel begonnen met een inloopspreekuur met lage drempels en gebaseerd op 'gewoon' contact. De generalist ondersteunt leerkrachten met advies of bij gesprekken aanwezig te zijn in lastige situaties.

Voor de leerkrachten is het erg fijn dat we een inloop uur hebben en dat je dan voor vragen of opmerkingen of dingetjes en tips, dat je dan terecht kunt bij generalist. Je hebt dan ook kinderen die gepest worden en dat niet durven te zeggen en dan vind ik het wel fijn om van de generalist tips te krijgen. Ook met hele moeilijke gesprekken met ouders, want die heb je soms, is het fijn als de generalist erbij zit want dan heb je toch even wat meer versterking en dan begrijpen ouders het ook wat beter (p5a).

De samenwerking met specialisten is veel laagdrempeliger geworden. Er zijn echter nog wel wat problemen te overwinnen, zoals de hiërarchie binnen de hulp, de coördinatie als er meerdere problemen in een gezin zijn en er vanuit meerdere optieken hulp wordt verleend en de privacy.

Wij hebben een vast contactpersoon vanuit jeugd GGZ gekoppeld aan school gekregen, die deed ook letterlijk de intakes op school, tenzij ouders heel nadrukkelijk aangaven dat ze dat niet op school wilden (p2).

In de pilot ontstond een soort vrijheid. Ik kon de jeugd GGZ opbellen; ik heb hier een kind op school, vlieg er even in want ik heb een psychiater nodig, bij wijze van. Dat was prettig om te doen. Niet alleen prettig, maar ook wenselijk (p2).

3.3 MBO

Focus

In het mbo was men vooral gericht op ondersteuning op de vindplaats (dicht bij de student) en snelle integrale opvolging voor de studenten. Voor het mbo is het succesvol afronden van de opleiding en het bereiken van een kwalificatie (diploma) een belangrijk uitgangspunt. De samenwerking met (jeugd)hulpinstellingen moet leiden tot het snel en effectief organiseren van de juiste ondersteuning voor de student, die tevens goed aansluit op de basis- en extra begeleiding die de school zelf al inzet samen met de student.

Preventie

De scholen voor mbo hebben heel concreet ingezet op het werken met studenten en vanuit casussen bruggen te bouwen tussen onderwijs en jeugdhulp.

We zijn heel vraaggericht gaan kijken wat is de vraag van deze student en hoe kunnen we daar als generalist op school op inspelen. Maar het is ook echt wel een cultuurverandering. Een andere manier van kijken, een andere manier van denken. Daar ben je niet met elkaar door te zeggen dat gaan we doen. Dat is een proces en daar loop je tegenaan. En in de ene casus meer als in de andere casus. Dat is continu zoeken tussen onderwijsland en hulpverleningsland, je hebt elkaar zo nodig omdat we aanvullend op elkaar zijn (p3).

Verzuim wordt door het mbo gezien als een signaal waar specifiek op gelet is binnen de pilot. Om die reden is intensief samengewerkt met de jeugdarts van de jeugdgezondheidszorg en de leerplichtambtenaar.

Vroegsignalering

De scholen voor het mbo hebben met elkaar binnen de pilotgroep een visie op vroegsignalering geformuleerd en hierover afspraken gemaakt voordat de scholen verder gingen met de invoering per school. Ingestoken is op deskundigheidsbevordering van docenten over de waarde van vroegsignalering. Eén van de daar besproken thema's is schoolverzuim.

We hebben regelmatig scholingsmiddagen met al het personeel. Daar komt het terug op de agenda. We zijn nu aan het kijken hoe kunnen we de vragen meer uit de teams uit de opleidingsteams komen en dat de workshops daar gebruikt worden. Maar dat is nog in verdere ontwikkeling. En bij de vorming van workshops en bij de uitvoering van de workshops zijn wij (generalisten) bij de pilot betrokken (p3).

Wie ook is aangesloten in de werkgroep is projectleider vroegtijdig school verlaten. En die richt zich voornamelijk op signalen vanuit verzuim. En verzuim is vaak een eerste signaal dat er iets aan de hand is (p3).

Deltion heeft een training vroegsignalering ontwikkeld.

Die training is klaar en die training wordt voor de eerste keer gegeven aan loopbaanadviseurs en medewerkers van het studentensuccescentrum. Die training is bedoeld voor leraren. Het

belangrijkste is dat leraren leren te signaleren. Het is een open aanbod vanuit de Deltion Academie (p3).

Om snel een goede inschatting te maken van de ernst van de problematiek van de student is gebruik gemaakt van een zogenaamde escalatieladder. De generalist fungeert in ook het mbo als verbindende schakel bij specialistische vragen, zodat de student met hulpvraag door de juiste instelling wordt geholpen. Meerwaarde is dat de generalist veel kennis heeft van de sociale kaart op het gebied van (jeugd)hulp en ook goede contacten heeft met deze organisaties en dat de student daardoor sneller op de juiste plek terecht komt. De continuïteit van de schoolloopbaan van de student wordt geborgd door vroeg te signaleren en vanaf het begin de hulpverlening en de onderwijsbegeleiding op elkaar af te stemmen. Dit voorkomt dat de problematiek escaleert.

Samenwerking

De generalist heeft een coördinerende taak rondom de casussen en vormt de verbinding en het aanspreekpunt voor externe samenwerkingspartijen. In de praktijk zijn er ook wel eens situaties waarbij de orthopedagoog de contacten over en met een student onderhoudt met andere (GGZ) instellingen. In één mbo is een zogenaamde voorhoedegroep in het leven geroepen. In de voorhoedegroep waren vertegenwoordigd school, generalist en Regionale Meld en Coördinatie punten (RMC) voor voortijdig schoolverlaters, leerplicht ambtenaar en de jeugdarts. De afspraak is gemaakt dat zij werken met casusbesprekingen, niet op inhoud maar op samenwerking en werkwijze.

Naast de voorhoedegroep is er ook een klankbordgroep ingericht om mee te denken over de werkwijze en om advies te geven. De voorhoedegroep had regelmatig overleg. Daardoor was kon er snel worden gehandeld wanneer dat nodig was. Door de pilot zijn bepaalde interne procedures binnen de school weer scherper geformuleerd. Zo is de studentadviseur de regisseur binnen de school geworden en de generalist de 'externe' regisseur. Hun onderlinge afstemming is van cruciaal belang.

Uit de tussenevaluatie van het mbo (24-09-2014) blijkt dat de mbo scholen met veel specialistisch werkende (jeugd)hulpaanbieders samenwerken, zowel in Zwolle als in de (brede) regio. Bovendien valt op dat het een breed scala aan sectoren betreft. Om enkele voorbeelden te noemen: a) politie, b) leerplicht, c) GGZ, d) diëtist, e) revalidatie, f) woningbouw, g) schuldhulpverlening et cetera. Wat nieuw was voor de school is dat de studentadviseur geen rol (meer) had met de inhoud van het externe traject van de student. Dat werd verzorgd door de generalist. Dat betekent dat de school zich meer kan richten op haar primaire taak, namelijk het geven van onderwijs.

De aanwezigheid van generalisten in het mbo werken drempelverlagend voor studenten en leraren. Er zijn korte communicatielijnen en veel flexibiliteit. Doordat de generalisten in veel gevallen ook aanwezig waren bij de gezamenlijke intake kon snel een extern traject worden uitgezet. Soms was er echter sprake van overlap in de begeleidingstaken tussen leraar en generalist. De transitie-uitgangspunten a) niet over maar met de student en b) het inschakelen van het netwerk rond de student verliepen goed. De intensieve samenwerking tussen leraren en generalisten leidde er toe dat de rollen van beiden gaandeweg duidelijker werden. Leraren konden zich meer op de school gerelateerde problematiek richten en de generalist op persoonlijke- en systeemproblematiek van de student. De leraren hebben de kennis en ervaring van de generalist als aanvullend ervaren op hun eigen deskundigheid.

3.4 Snelle integrale opvolging

In het kader van snelle integrale opvolging van hulpvragen waarbij een vorm van specialistische jeugdzorg nodig is, zijn in alle pilots afspraken gemaakt. Wat werkt zijn de vaste contactpersonen bij specialistisch werkende aanbieders. School wordt door specialisten steeds vaker gezien als samenwerkingspartner.

Er zijn afspraken gemaakt voor ons met een groot aantal specialistisch werkende jeugdzorgaanbieders. Dat gaat ten dele goed en ten dele nog niet zo goed. Er is een route afgesproken dat de voorrang via de generalist ging lopen, zodat daarna sneller een traject zou kunnen starten in het kader van de pilot. Iedere organisatie heeft een vast contactpersoon aangesteld en er is afgesproken dat de specialisten dat zij de school (de generalist) op de hoogte houden van de behandeling die er plaatsvindt. De specialisten zien de school steeds meer als samenwerkingspartners, dat was voorheen niet het geval (p1).

Aandachtspunt in de samenwerking is vooral de terugkoppeling en de verbreding van de afspraken binnen de samenwerkende organisaties. Nu zijn (nog) vooral contactpersonen dragers van de afspraken. Lange wachtlijsten worden vanuit de afspraken omzeild maar vaak ontstaan daarna opnieuw wachtlijsten en is de terugkoppeling naar school een te verbeteren punt.

Wat je merkt is dat het aan de persoon ook vasthangt met wie die afspraken gemaakt zijn en daar zijn organisaties nog niet helemaal op ingericht. Dan heb je heel snel een lijntje, maar vervolgens lopen mensen toch tegen een wachttijd aan. Dan is het eerste stukje heel snel gegaan (p1).

Maar het is ook wel zo dat tweedelijnszorg nog wel eens vergeet weer de terugkoppeling te doen. En ook met informatie van als een leerling bij die organisatie is, mis ik ook wel dat ze de informatie van de scholen opvragen. Maar ook vanuit ons, wat er allemaal al is en wat er gebeurt hier (p5b).

Er is in alle pilots op casusniveau geëxperimenteerd met snelle integrale opvolging met wisselend succes. De specialistisch werkende organisaties waren duidelijk nog niet helemaal ingespeeld op de nieuwe werkwijze binnen de scholen. Een winstpunt dat door respondenten wordt gezien is dat de specialistische jeugdzorgwerkers wel degelijk informatie van de school meenemen.

We hebben ook wel behoorlijk geëxperimenteerd met in totaal een leerling of tien, we hebben gekeken hoe we ze versneld door kunnen laten stromen richting GGZ zonder alle wachtlijsten, via huisartsen en overige routes die we in het verleden deden. Wij hebben een vast contactpersoon vanuit Accare gekoppeld aan school gekregen, die deed ook letterlijk de intakes op het Meander, tenzij ouders heel nadrukkelijk aangaven dat ze dat niet op school wilden (p2).

En wat ik echt winst vind, is dat de GGZ informatie van school meeneemt (p2).

Door korte lijnen kan vorm gegeven worden aan '1 gezin, 1 plan'. Generalisten spelen hierin een belangrijke verbindende rol. Het vraagt echter wel behoorlijk wat inspanningen en organisatietalent van de generalist om met iedereen contact te krijgen en te houden.

Die bekendheid en dan ook die korte lijnen en doordat je in de school zit. Dat is toch wel heel erg essentieel. Dat is inderdaad heel erg belangrijk en wat je ook ziet is dat er langzaam het ooit beoogde 1 gezin, 1 plan dat dat dan ook doordat je zo laagdrempelig werkt, dat dat gaat werken (p4).

Het belang van afstemming en samenwerking met school wordt in het focusinterview met de ketenpartners onderstreept.

Dat merken we bijvoorbeeld ook hé, dat zul jij denk ik ook wel merken, als er bijvoorbeeld psychologische onderzoeken gedaan zijn, je bespreekt dat in eerste instantie met de ouders,

dan ga je kijken ook voor het belang daarvan, de vertaling naar de schoolse situatie. Afhankelijk van het type onderzoek dat geweest is. En als het dan nodig is dat ook de vertaling naar school wordt gemaakt, overleg je met de ouders; wie gaat dat doen (k1).

De samenwerking in het kader van de snelle integrale opvolging kan nog verder versterkt worden en vraagt van alle betrokkenen om een cultuuromslag.

Ik vind dat daar nog wel een cultuuromslag plaats kan en moet vinden. Scholen hebben best heel veel informatie en vervolgens gaat tweedelijnszorg het wiel weer opnieuw uitvinden (p5b).

Voor ons als specialistisch werkende jeugdzorgaanbieder is het wel een leertraject geweest. Nu betrekken we veel vaker de scholen bij het behandeltraject. Ook als het niet gaat om een pilot. Je zit altijd met privacy, andere wetgeving. Dat maakt het ingewikkeld (k2).

3.5 Succesfactoren

Er zijn door betrokkenen diverse succesfactoren genoemd in de werkwijze van de pilots. Hieronder staan een groot aantal succesfactoren genoemd, verduidelijkt met enkele citaten uit de focusgroepinterviews.

Er is meer onderling contact zowel binnen de school, tussen (basis)scholen, in de wijk en met externe hulpverleningsorganisaties. Korte lijnen, laagdrempelig en verbinding tussen school en jeugdhulp.

En dat wij elkaar kennen. We hebben ook meer contact met schoolverpleegkundigen en met specialistisch werkende jeugdzorgwerkers (p1).

Integrale samenwerking binnen de driehoek kind, ouder en school. Fysieke aanwezigheid op vaste momenten, zorgt voor meer zichtbaarheid en kortere lijnen met ouders.

Wat voor mij de grootste winst is, is dat je met een ondersteuningsstructuur werkt. Als er problemen zijn dat je integraal werkt, dat je niet alleen maar doorverwijst, maar veel meer met elkaar in gesprek gaat. En dat het aan de generalist is om samen met ouders te kijken wat er nodig is (p2).

De samenwerking onderwijs – jeugdhulp staat op de agenda en wordt planmatig opgepakt. En de erkenning dat de school een vindplaats is.

De samenwerking en de bewustwording bij alle instanties dat dit anders en beter kan een hele grote meerwaarde. Ik vind de belangrijkste opbrengst dat we inderdaad, we zijn gescheiden werelden het onderwijs en de hulpverlening, en de grote winst is, vind ik, die twee werelden hebben elkaar nodig. Dat is met de komst van het passend onderwijs, zie ik ook voor het eerst dat het onderwijs daar belang bij begint te krijgen (p2).

De extra tijd, uren en rol van de generalisten zorgen voor herkenbaarheid en bereikbaarheid.

De rol van de generalist vind ik een hele mooie werking, ook met de drempel naar externen toe. Dat vind ik echt een meerwaarde (p2).

Een vast contactpersoon per (specialistisch werkende) organisatie.

Een vast contactpersoon per organisatie en er is afgesproken met de specialisten dat zij de school via de generalist op de hoogte houden van de behandeling die er plaatsvindt (p1).

Eén aanspreekpunt voor leerkrachten en ouders voor opvoed- en opgroeimoeilijkheden.

En voor school is het natuurlijk prettig hè, als school heb je natuurlijk één aanspreekpunt dat is de generalist en dat is een beetje de front office zeg maar richting de hulpverlening. Dus school hoeft geen lijntjes te houden met verschillende hulpverleningsinstanties (p3).

Bekendheid bij ouders, meer achter de voordeur komen waardoor de drempel voor ouders laag (lager) is. De visie dat de ouders verantwoordelijk zijn en blijven.

Ik denk dat voorheen ouders ook wel meer hadden van nou ja, als kijkt naar maatschappelijk werk of de schoolverpleegkundige en dan is er iets aan de hand en dan heb ik het misschien ook niet goed gedaan of zo. Terwijl dat nu veel meer als ondersteuning gezien wordt. Je moet het niet onderschatten wat ouders met elkaar bespreken op het plein en ervaringen bespreken met elkaar (p4).

Ruimte om de pilot (zelf) vorm te geven en te experimenteren.

En de ruimte om het zelf in te vullen. Buiten de gebaande grenzen. De ruimte om het zelf in te vullen en we hebben wat ruimte gekregen om wat uren hieraan te spenderen. Maar wat ik waardevol aan deze pilot heb gevonden is dat we ruimte hebben gekregen om dit samen te ontdekken en dat is een proces van zo'n half jaar, driekwart jaar van zoeken geweest totdat we uiteindelijk wisten hoe het er uit kwam te zien en toen zijn we het gewoon gaan doen (p4).

De leerlingen zijn beter in beeld.

Heel duidelijk dat leerlingen meteen in beeld zijn. Staat geregistreerd in Magister, in ons leerlingvolgsysteem. En mensen weten sneller de weg te vinden naar zorg of naar de hulp die nodig is (p2).

Een koppeling tussen de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen en jongeren en de didactische ontwikkeling.

Ik wilde toch nog aanvullen dat het voordeel van de pilot is dat je het sociaal emotionele juist aan het didactische koppelt. Want er zijn kinderen die sociaal emotioneel vastlopen omdat ze niet kunnen lezen. Dat is de kracht van de pilot vind ik (p2).

3.6 Belemmeringen

Naast succesfactoren zijn er ook enkele belemmeringen genoemd door de betrokkenen.

De overdracht tussen de verschillende (voor)schooltypen is nog niet goed geregeld.

Maar het invullen van de aanmeldingsformulieren zit een heel groot verschil in tussen basisscholen. Soms zie je niks erop staan en is er van alles aan de hand. Daar ligt ook nog wel een punt (p2).

De terugkoppeling naar school vanuit de hulpverlening en de wachtlijsten. Afspraken kunnen niet altijd goed worden doorgevoerd omdat organisaties nog niet zijn ingespeeld op de afspraken, waardoor en na snelle afspraken toch een wachttijd ontstaat.

Maar een nadeel vond ik wel het van daaruit weer terug naar school. Nee, dat kan inderdaad wel beter. Om maar een voorbeeldje te noemen, ik heb in juni een AMK melding gemaakt en ik moet er achteraan bellen en uiteindelijk krijg ik gisteren te horen; ze staat nog steeds op de wachtlijst, nog steeds. Juni!(p2).

Delen van gegevens en privacy wetgeving

Er blijft nog een heet hangijzer over de privacy en de gegevensdeling zeg maar. Daar hebben we toen een leuke workshop over gehad een heel mooi initiatief, maar in de praktijk is dat nog lastig, zijn mensen daar nog niet in thuis over wat je wel en niet kan delen (p2).

Als de verwijzing naar specialistische jeugdhulp via de huisarts verloopt, komt soms de informatie hierover niet of te laat op school of bij generalist terecht.

Verskillende systemen met procedures, aanmeldingen en formulieren. Specialisten die intake met ouders nog eens over gaan doen.

Qua communicatie is het handig dat je in ons systeem dingen kan zetten. Dat iedereen ook altijd op de hoogte is (p1).

4 Resultaten online enquête

4.1 Resultaten pilots

Van de binnen de pilots gestelde doelen (Tabel 5) zijn er vier die minimaal een 3 (in redelijke mate) scoren (op een 4-puntschaal) te weten a) de versterking van de driehoek kind-ouder-school, b) meer vragen bij de generalist terecht gekomen, c) problemen op school zijn verminderd dan wel opgelost en d) er is sprake van één gezin / één plan. Drie doelen behalen zijn bijna in redelijke mate behaald namelijk a) snelle integrale opvolging, b) problemen in gezinnen zijn verminderd dan wel opgelost en c) de eigen kracht van gezinnen is vergroot. Twee doelen scoren net iets lager, zo rond de 2,75 te weten a) ouderbetrokkenheid bij school en b) de bereikbaarheid voor ouders. De twee laagst scorende doelen zijn enigszins behaald, namelijk a) de ouderbetrokkenheid bij het opgroeien van hun kind en b) het netwerk van gezinnen is vergroot.

Tabel 5. Resultaten van de pilots (N = 26)

Resultaat	Min	Max	Gem	SD
In welke mate heeft de pilot bijgedragen aan de versterking van de driehoek kind-ouder-school?	2	4	3,08	,796
In welke mate komen er door de inzet van de pilot meer vragen bij school/generalist terecht?	1	4	3,08	,744
In welke mate worden de problemen op school door inzet van ondersteuning vanuit de pilot verminderd dan wel opgelost?	1	4	3,00	,693
In welke mate is er door inzet van de pilot sprake van één gezin / één plan?	2	4	3,00	,748
In welke mate heeft snelle en integrale opvolging buiten school plaatsgevonden?	1	4	2,96	,958
In welke mate worden problemen in gezinnen door inzet van ondersteuning vanuit de pilot verminderd dan wel opgelost?	2	4	2,96	,720
In welke mate wordt door de inzet van ondersteuning vanuit de pilot de eigen kracht van gezinnen vergroot?	2	4	2,81	,749
In welke mate is de ouderbetrokkenheid bij de school vergroot?	1	4	2,77	,815
In welke mate is door de inzet van de pilot de bereikbaarheid voor ouders verbeterd?	1	4	2,73	1,151
In welke mate is de ouderbetrokkenheid bij het opgroeien van hun kind(eren) vergroot?	1	4	2,58	,857
In welke mate is door de inzet van ondersteuning vanuit de pilot het netwerk van gezinnen vergroot?	1	4	2,50	,860

De resultaten, zoals beschreven in Tabel 4 konden niet per pilot worden vergeleken, omdat er niet van iedere pilot voldoende respons is gegeven. Wel is een vergelijking gemaakt tussen de drie typen onderwijs. Uit een nadere analyse (ONEWAY ANOVA met Bonferoni posthoc analyse) is gebleken dat er voor twee van de doelen significante verschillen bestaan tussen de typen onderwijs. Voor de doelen “meer vragen bij school/generalist” (PO 3,5, VO 3,1 en mbo 2,3) en “bereikbaarheid voor ouders” (PO 3,5, VO 2,7, mbo 1,5) scoren PO en VO significant hoger dan mbo. De overige scores van de resultaten van de pilots laten geen (significant) verschil zien.

4.2 Bijdragen van betrokken ketenpartners

In sterke mate hebben de generalisten en de school bijgedragen aan de bereikte resultaten (Tabel 6). De specialisten en de jeugdgezondheidszorg hebben in redelijke mate daaraan bijgedragen. Welzijn (enigszins) en de kinderopvang hebben minder bijgedragen aan de bereikte resultaten.

Tabel 6. Bijdrage van betrokken kernpartners (N = 26)

In hoeverre hebben de betrokken kernpartners bijgedragen aan de resultaten van de pilot?	Min	Max	Gem	SD
generalisten	3	4	3,88	,326
school	3	4	3,77	,430
specialisten (jeugdzorg, jeugdhulp en jeugd GGZ)	2	4	2,96	,599
jeugdgezondheidszorg	2	4	2,73	,778
welzijn	1	4	2,27	1,002
kinderopvang/voorschool	1	4	1,65	,977

De resultaten, zoals beschreven in Tabel 5 konden niet per pilot worden vergeleken, omdat er niet van iedere pilot voldoende respons is gegeven. Wel is een vergelijking gemaakt tussen de drie typen onderwijs. Uit een nadere analyse (ONEWAY ANOVA met Bonferoni posthoc analyse) is gebleken dat PO significant hoger scoort op bijdragen van JGZ (PO 3,3, VO 2,5, mbo 2,17) en kinderopvang/voorschool (PO 2,4, VO 1,3, mbo 1,0) dan VO en mbo. De overige scores van de bijdragen van de betrokken kernpartners laten geen (significant) verschil zien.

4.3 De generalist

De generalist voelt zich in redelijke mate competent om waar nodig een plan te maken met het gezinssysteem (Tabel 7). Ook maakt de generalist in redelijke mate gebruik van expertise van specialistisch werkende jeugdzorgwerkers.

Tabel 7. De Generalist (N = 26)

Resultaat	Min	Max	Gem	SD
In welke mate voelt de generalist binnen de scholen zich competent om daar waar nodig een plan met het (gezin)systeem te maken?	1	4	3,12	,864
In welke mate maakt de (school)generalist bij het maken van het plan gebruik van expertise van een specialistisch werkende jeugdzorgwerker (zonder indicatie)?	1	4	3,04	,916

Er is geen (significant) verschil geconstateerd op deze items tussen de drie typen onderwijs (PO, VO en mbo).

4.4 Succesfactoren

De meest genoemde succesfactoren hebben betrekking op samenwerking, herkenbaarheid en laagdrempeligheid van de generalisten binnen de school. Hierbij sluit aan dat er korte lijntjes zijn ontstaan en er onderling beter wordt gecommuniceerd. Ook in de driehoek ouder-kind en school. Meer aandacht voor preventie en vroegsignalering zijn regelmatig terugkerende uitspraken van respondenten. Tot slot wordt de (bevlogen) persoon van de generalist nog genoemd als succesfactor.

4.5 Te ontwikkelen aspecten

Opvallend vaak wordt er een pleidooi gehouden voor het voortzetten van de opbrengsten uit de pilots. Continuïteit, niet opnieuw het wiel uitvinden en dergelijke worden regelmatig genoemd. In het verlengde hiervan wordt aandacht gevraagd voor de verbinding tussen de generalist en de

(aankomende) sociale wijkteams. Ook de ouderbetrokkenheid kan nog verder worden ontwikkeld volgens enkele respondenten. Het integreren – of om te beginnen het aansluiten - van het hulpplan en het plan van school is genoemd. Tot slot wordt de verbinding met niet bij de pilots betrokken specialisten en ouders van kinderen van moeilijk bereikbare ouders gewenst.

5 Interviews met ouders en jongeren

Hieronder zijn de resultaten beschreven van de interviews met ouders en jongeren. Het geeft een overzicht van de belangrijkste ervaringen die uit de interviews naar voren zijn gekomen. De resultaten zijn beschreven aan de hand van de thema's uit de topiclijst (zie Bijlage 5 en 6) namelijk a) tevredenheid van ouders en jeugdigen, b) ouderbetrokkenheid, c) ondersteuning op en door school, d) eigen kracht en betrekken van het sociale netwerk van het gezin, en tot slot zijn aan ouder eventuele tips en tops gevraagd. Als eerste zullen we hier de resultaten presenteren van de tevredenheid van ouders over de samenwerking met school/generalist.

5.1 Tevredenheid ouders en jeugdigen

In Tabel 7 zijn de rapportcijfers te lezen die de ouders hebben gegeven aan de start, de ondersteuning en de afronding van de ondersteuning. Hieruit blijkt dat de ervaring van ondersteuning door ouders als (zeer) positief is ervaren.

Tabel 7. Tevredenheid van ouders (PO N=7; VO N=8; mbo N=3)

Onderwerp	N	PO	Min-max	VO	Min-max	mbo	Min-max	Totaal	Min-max
Start	18	7,8	6-9	7,8	6-10	8,5	7,5-10	7,9	6-10
Proces	16	7,6	6-8,5	8,3	7-10	9,2	8,5-10	8,2	6-10
Afronding	11	8,5	8-9	8,3	8-9	7,3	7-7,5	8,2	7-9

De resultaten, zoals beschreven in Tabel 7 konden niet per pilot worden vergeleken, omdat er niet van iedere pilot voldoende respons is gegeven. Wel is een vergelijking gemaakt tussen de drie typen onderwijs. Uit een nadere analyse (ONEWAY ANOVA met Bonferoni posthoc analyse) is gebleken dat het proces van ondersteuning door de respondenten van mbo significant hoger scoorden dan bij PO. Bij de afronding was er een significant verschil te zien tussen mbo enerzijds en PO en VO anderzijds. De overige scores laten geen (significant) verschil zien. Gezien het kleine aantal respondenten kunnen er echter geen conclusies verbonden worden aan deze verschillen.

Start van de ondersteuning

De meerderheid van de ouders die deelnamen aan het onderzoek is heel tevreden over de start van de ondersteuning. De reden hiervoor is voornamelijk de manier waarop problemen gesignaleerd werden en hoe de eerste stappen naar ondersteuning gemaakt werden. Voor het gevoel van deze ouders reageerde school heel adequaat op de problemen van de jeugdige. Een aantal ouders was redelijk tevreden over de manier waarop school problemen signaleerde en aanpakte, maar miste op sommige punten de communicatie.

Nou dat je gehoord wordt, en dat er ook daadwerkelijk wat gebeurt en dat het ook niet blijft liggen en dat er gelijk actie werd ondernomen dat is gewoon dat het maakt dat het goed was'. 'Omdat ik het heel goed vind dat het op die manier gelijk is opgepakt. En ook, ik weet hoe moeilijk K1 praat, ze heeft toch, zonder gelijk te pushen, echt op een rustige manier geprobeerd: "Joh K1, je kan altijd praten. Al zeg je helemaal niets." Maar dan moet even het contact, even het vertrouwen, en dat is op gegeven moment toch tot stand gekomen.

Proces van ondersteuning

Over het algemeen zijn ouders erg tevreden over het verloop van de ondersteuning. De respondenten geven aan dat ze de gesprekken prettig vonden, dat school betrokken was (ook bij specialistische hulpverlening) en keek waar nog ondersteuning nodig was. Er was ook een respondent die tegen de communicatie aanliep. En daarbij voelde deze respondent zich niet prettig bij de houding van de professionals.

Nee, dat is gewoon echt goed verlopen. Ik kan niet zeggen hoe ik het wou maar waar ik naar toe wou. Dus bijvoorbeeld even thuis rustig zitten, gezellig met de kinderen die doet wat en die helpt mee dus dat de problemen gewoon opgelost zijn. En dat ik er heel moeilijk naar keek terwijl het hele simpele dingen zijn maar dat wist ik gewoon niet hoe ik dat moest doen.

Afronding

De meeste respondenten zijn uitermate tevreden over de afronding van de hulp. Zij kunnen nog terecht wanneer er weer vragen of problemen opspelen en voelen zich hierdoor niet alleen staan. Daarnaast zijn de ouders tevreden over de resultaten van de behaalde doelen. Niet alle ouders konden een cijfer geven voor de afronding van de ondersteuning omdat het kind op dat moment nog door school begeleid werd. Ze vonden ook dat de medewerkers van school uitstraalden dat ze alles voor het kind wilden doen. Daarnaast werden er bij de afronding duidelijke afspraken gemaakt voor het vervolg van de schoolloopbaan van het kind. De afronding is in het mbo niet in alle gevallen soepel verlopen naar voren komt dat de mogelijkheid tot extra nazorg niet altijd vanzelfsprekend is.

Nou, dat alles is bereikt, dat de doelen zijn bereikt wat ik wou en wat ik wilde bereiken is bereikt dus het is meer dat het is opgelost en dat je niet meer met dezelfde problemen nog rondloopt en hoe moet ik dit doen nee. Alles is gewoon veranderd.

5.2 Ouderbetrokkenheid

Bij het onderwerp ouderbetrokkenheid wordt besproken hoe ouders betrokken worden/zijn bij school. Achtereenvolgens worden thema's a) aanbod vanuit school, b) participatie vanuit ouder, c) ervaring met ouderbetrokkenheid en d) contact tussen ouder en school beschreven.

Aanbod vanuit school

Het aanbod dat de scholen bieden varieert van een koffieochtend thema-/ouderavonden, tienminutengesprekken, opvoeringen en projecten die de kinderen laten zien, ouderraad, klankbordgroep. De ouders geven aan dat zij in meerderheid tevreden zijn met het aanbod vanuit school wanneer het om ouderbetrokkenheid gaat. Ook worden ouders gestimuleerd om mee te helpen binnen de school.

Nou op verschillende manieren, wij doen uh heel veel hulp bieden dat wordt ook gevraagd voor sportdagen. uh gezonde week, beweegmiddagen, avondvierdaagse, sinterklaascommissie, kerstcommissie noem maar op.

Ervaring met ouderbetrokkenheid

De ouders met kinderen op het PO geven aan dat zij, wanneer dat nodig is, terecht kunnen bij hun school en dat ze gehoord worden. De ouders geven aan dat school bereikbaar is voor vragen en gesprekken. De meeste ouders en leerlingen in het VO geven aan dat ze school bereikbaar vinden voor vragen of overleg. Ze nemen contact op met school en krijgen vaak op korte termijn reactie. In het contact met school ervaren ouders dat ze de mogelijkheid hebben om in overleg te gaan met school. Ze hoeven niet af te wachten, maar hebben zelf ook inbreng in het proces. Een aantal ouders gaf aan dat het soms te lang duurt voordat er reactie komt. Wanneer een kind extra begeleiding kreeg, werd het contact met de ouders ook frequenter. De ene ouder had regelmatig contact via de mail, een ander had iedere week een telefonische afspraak en weer een ander ging eens in de drie weken naar school voor een gesprek met de betrokkenen. De ervaring met ouderbetrokkenheid in het mbo is niet erg groot. De studenten geven aan dat er veel vanuit hun zelf moest komen. De school licht de ouders wel in maar er wordt vervolgens weinig gedaan. De studenten geven aan dat zij het prettig vinden wanneer er iets meer begeleiding vanuit school is wanneer het gaat om contact opnemen met ouders. Zij willen dit graag samen bespreekbaar maken.

5.3 Ondersteuning op en door school

Ondersteuning

PO school heeft vaak contact met verschillende instanties en organisaties. Deze werken ook in de school en samen met school. Dit loopt van logopedie tot contactpersonen van de jeugdgezondheidszorg. Deze organisaties zorgen er ook in de meeste gevallen voor dat de kinderen weer doorverwezen kunnen worden of dat de hulp binnen de school blijft. De meeste ouders waren erg tevreden over de manier waarop PO school ondersteuning heeft aangeboden. Punten waar ouders heel tevreden over waren, zijn onder andere: een luisterend oor zijn, direct tips geven voor mogelijke ondersteuning, in overleg met ouders en school kijken wat het kind nodig heeft, elk moment bereikbaar zijn voor appjes of mailtjes, ondersteuning afronden of doorverwijzen als het nodig is enzovoort. Daarnaast gaven ouders ook aan dat het hen goed deed als medewerkers na de afronding van de ondersteuning nog eens vroegen hoe het met het kind ging. Daardoor hadden ze het gevoel dat hun kind gevolgd werd.

De meerderheid van de ouders van het VO gaf aan dat ze tijdens de ondersteuning contact hebben gehad met de mentor en de generalist. De meeste ouders hebben vanaf het begin van de ondersteuning tot aan het einde dezelfde schoolmaatschappelijk werker gehad. Een aantal ouders heeft te maken gehad met een wisseling van personen in die functie, waardoor er niet echt sprake was van een duidelijke contactpersoon. Die ouders gaven aan dat ze het lastig vonden dat er niet een vaste persoon was, dit heeft volgens hen een negatieve invloed gehad op de ondersteuning van het kind. De leerlingen in het VO gaven aan dat ze het belangrijk vonden dat ze de hulpverlener konden vertrouwen. Als het vertrouwen er niet was, hadden ze het gevoel dat ze niet alles konden delen.

De ervaring van ouders over de tijd tussen het signaleren en de start van de hulpverlening is erg verschillend. Een deel van de ouders gaf aan dat het gevoelsmatig lang duurde voordat school iets deed. Een ander deel was tevreden over de tijd die er tussen het signaleren en de ondersteuning zat, een enkeling had zelfs liever gezien dat het iets langer duurde zodat de kinderen zich erop konden voorbereiden.

Het mbo had contact met de student door middel van gesprekken. Dit was ook een drijfveer om naar school te gaan. De student werd op de hoogte gehouden door haar ondersteuners via mail, maar ze wisten niet wat er wel bij hen aankwam en wat niet. Wel wordt het contact met de ondersteuner als zeer positief ervaren omdat ze het gevoel hebben dat men het beste met hen voor heeft. Voor de studenten van het mbo was het begin lastig vanwege het feit dat ze hulp moesten accepteren en vragen en ook om te beseffen dat deze hulp nodig was. Uiteindelijk zeggen ze allemaal baat te hebben gehad bij de ondersteuning die zij hebben ontvangen. Ook het Deltion Plus traject werd als zeer positief ervaren.

Verbeterpunten

In enkele gevallen kwam naar voren dat de communicatie verbeterd kan worden. Niet altijd waren de ouders op de hoogte van de ontwikkelingen en de activiteiten die er waren rondom hun kind. Een aantal respondenten gaf aan dat ze het soms te lang vonden duren voordat ze gehoor kregen op een vraag. Daarnaast gaf een enkele ouder aan dat het niet altijd duidelijk was hoe het proces van de ondersteuning zou verlopen.

Wanneer er een externe instantie betrokken wordt bij de ondersteuning van het kind, verandert er ook iets voor de ouders, het is namelijk niet meer alleen een probleem dat zich ophoudt bij de ouders en school. Er worden nu meerdere professionals bij betrokken waardoor dit ook als een drempel kan werken voor sommige ouders. Uit de ervaringen van ouders blijkt dat de communicatie niet altijd optimaal is. Vooral als er meerdere hulpverleners betrokken zijn bij de hulpverlening.

Ja soms hoorde ik wel eens achteraf dat hij ergens aan meedeed, dat ik dacht ook dat heb ik nooit gehoord.

Gewoon een telefoontje, het directe contact met de mentor. Dat heb ik toen wel gemist.' [...] 'Ja gewoon het gevoel; er wordt wat aan gedaan. Er wordt naar mij geluisterd.

5.4 Eigen kracht en betrekken netwerk

Wat in bijna alle interviews duidelijk naar voren kwam is dat ouders heel bewust bezig zijn met de manier waarop ze hun kind helpen. Iedere ouder zet zijn/haar eigen kwaliteiten in om het kind zo goed mogelijk te stimuleren. Een enkele ouder gaf dan ook aan dat ze het heel lastig vond dat ze alles had geprobeerd en het niet lukte om het kind te helpen.

Bijna alle ouders hebben mensen in hun omgeving gevraagd om hulp. Die hulp werd door verschillende mensen en op verschillende manieren geboden. Een opa en oma die af en toe een keer bellen, een buurvrouw die de ouder moed insprekt, een vriendin die het kind kan opvangen en vrienden waarmee de problemen besproken kunnen worden. De meeste ouders die hiervan gebruik hebben gemaakt geven aan dat ze dit niet bewust hebben gedaan. Een aantal ouders heeft heel bewust in hun omgeving gekeken naar wie er zou kunnen helpen bij de ondersteuning. Een aantal ouders heeft het netwerk niet ingezet. Eén ouder heel bewust omdat de situatie het ingewikkeld maakte om het netwerk te betrekken. De andere ouder heeft wel hulp aangeboden gekregen maar heeft deze niet aangenomen omdat ze het zelf wilde doen. De meerderheid van de ouders heeft niet ervaren dat school bezig is met het stimuleren van ouders om het netwerk te betrekken bij de hulpverlening. Volgens hen deed school dat niet omdat er op dat moment al voldoende hulp was ingeschakeld en die hulp voldoende zou zijn.

Wel door mijn ouders zelf. Mijn ouders hebben heel veel mensen ingezet om veiligheid voor mij, omdat de veiligheid voor mij de laatste tijd niet stabiel meer was in Zwolle. Toen ben ik wel, toen hebben heel veel mensen voor mij gezorgd en mee gefietst, zodat ik totaal niet alleen was.

Nee. Weet je, daar heb ik nou niks mee, nee. Iedereen werkt, maar ook, je wereld wordt een stuk kleiner als je zulke kinderen hebt die ik heb en met zo'n pubergedrag met rouwverwerking. Dan is dat wel heel anders. Dan wordt je wereld kleiner en ga je niet zo makkelijk hulp vragen. De burens zijn heel goed voor mij en de kinderen. En de vriend van D dus, de vrouw ervan, die hebben ook wel aangeboden. Maar je wilt het gewoon zelf doen.

Toen niet. Ik weet niet hoe het nu is, als we nu inderdaad zo'n traject in zouden gaan wat school dan zou doen. Maar destijds niet. Dat heb ik zelf gedaan.

5.5 Succesfactoren en verbeterpunten

Hieronder worden door ouders en jeugdigen aangegeven positieve en verbeterpunten beschreven.

Succesfactoren

De ouders van het PO gaven allemaal aan dat ze het gevoel hebben dat de personen die geholpen hebben bij de ondersteuning betrokken en open waren. Ook hadden ze allemaal het gevoel dat ze serieus genomen werden. De ouders stelden zich kwetsbaar op wanneer zij om hulp vroegen en gaven zelf ook meerdere malen aan dit spannend te vinden. Doordat er veel positieve ontwikkelingen zijn gemaakt, hebben de ouders de ondersteuning als goed ervaren.

De ouders van het VO waren heel positief over de manier waarop school met leerlingen omgaat. In bijna ieder interview werd genoemd dat er wordt gekeken naar het kind. Daarnaast vonden ze dat school kinderen goed begeleidt als het minder goed gaat. Opties worden

aangedragen, er wordt samen met leerlingen en ouders gekeken naar vervolgstappen en het kind wordt ook regelmatig herinnert aan de leerpunten die er zijn.

Bij alle studenten van het mbo kwam naar voren dat een gesprek, wanneer zij dat nodig achten, mogelijk was. Ook dat zij alle drie naar de afronding van de zorg in de gaten werden gehouden voelt voor hen zeer goed.

Nou wat ik zelf wel heel prettig vind en ook heb ervaren dat alle onderzoeken en alle gesprekken op school zijn. Dat je niet zoals, logopedie is ook op school. Dat je niet achter na school nog ergens heen moet.

Verbeterpunten

Het is van belang dat de school en de betrokkenen weten waar ze aan moeten/willen werken. De ouders gaven meerdere verbeterpunten aan. Een aantal betreft de communicatie vanuit school en het doorspelen van de informatie over de ondersteuning of de activiteiten die het kind heeft gekregen. Eén ouder gaf aan dat niet alle ouders weten wat de school allemaal kan aanbieden qua ondersteuning in opvoedingssituaties.

Een aantal ouders en leerlingen benoemde dat ze de interne doorverwijzing te lang vonden duren. Volgens een ouder en het kind zouden problemen minder groot worden als leerkrachten eerder in het team aangeven dat ze niet goed met een leerling overweg kunnen. Een andere leerling gaf aan dat ze liever had gezien dat de tijd tussen ondersteuning door vertrouwenspersoon van school en de ondersteuning door schoolmaatschappelijk werker korter was.

Uhm nou ik denk dat de communicatie wat beter kan. Want we hebben het daar over gehad ook en de intern begeleider zou een gesprek met L. hebben gehad, heb ik van L. gehoord dat ze dat gehad heeft, maar ze weet niet waarover het ging, maar ik hoor ook niks terug. Ik moet daar zelf achteraan. Maar ik wil wat tijd geven, omdat ik niet weet uh in welk tempo dat gaat met L. zelf.

6 De Conferentie met de praktijk

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen beschreven van de conferentie die is gehouden op 17 februari 2015, met daarbij de suggesties die de deelnemers gaven.

6.1 Generalist dichtbij de vindplaats, liefst in de school

De deelnemers onderstreepten wat ook al uit de evaluatie blijkt: de school is een belangrijke vindplaats en het is van meerwaarde om een generalist binnen de school te hebben. Door de generalist op de school te plaatsen, wordt er beter aangesloten bij de leefwereld van de leerling. Daarnaast zijn er op deze manier sneller verbindingen te leggen en is de zorg sneller in te zetten. “De docent ziet de kinderen elke dag. Juist als je onderwijs en zorg verbindt, dan kun je preventief veel doen” zo werd gezegd.

De deelnemers aan de conferentie benadrukten dat het belangrijk is dat ieder daarbij wordt ingezet op zijn of haar expertise. Scholen zijn er om (passend) onderwijs te geven en zien signalering daarbij als hun taak, maar de jeugdhulp moet de (opvoedings)ondersteuning bieden en waar nodig zorg geven. “Juist door samen te werken kun je je op je eigen kerntaak richten” zo zei een van de aanwezigen. Elkaar kennen, korte lijnen en afspraken over welke partij wat doet zijn daarbij belangrijk.

6.2 Verbinding met de sociale wijkteams en specialisten vraagt meer duidelijkheid

De generalist is in deze opzet de verbinding tussen de leerling en de zorg buiten de school. De organisatie van de zorg is door de transitie in verandering waardoor er op dit moment veel onduidelijkheden zijn op welke manier er toegang tot ondersteuning en zorg gekregen kan worden. Tijdens de pilots is hier mee geëxperimenteerd. In een van de pitches werd genoemd dat telkens centraal stond “*wat kan lichter en wat moet zwaarder*” En “*wat kan in de school en wat moet daarbuiten*”. Dit leverde soms ingewikkelde discussies op. Tijdens de bijeenkomst werden hier ook veel vragen over gesteld: “*Kunnen specialisten alleen via het sociale wijkteam worden ingezet of zijn er ook rechtstreekse lijnen?*”. Het is duidelijk dat hier de komende tijd meer uitwerking nodig is.

Naast de sterk veranderende en vaak nog onduidelijke situatie is het een knelpunt dat er meerdere wijkteams in Zwolle en in andere gemeenten zijn. Een generalist die de verbinding wil leggen tussen school en zorg krijgt daardoor met veel verschillende mensen te maken. Dit geldt met name voor het VO, helemaal voor het mbo en minder voor het PO. Voor het mbo kan het voorkomen dat men met tientallen verschillende gemeenten te maken heeft. Er is nog veel onduidelijkheid over hoe zorg en onderwijs op een goede manier kunnen worden verbonden met de sociale wijkteams en wie hiervoor de aanspreekpersonen zijn. Ook wordt er aangegeven dat het wenselijk is dat er duidelijkheid komt over de taakverdeling. Welke taken nemen onderwijs en zorg op zich en welke taken kunnen bij het sociale wijkteam ondergebracht worden. Wie neemt wanneer de regie? Ook hierbij weer met respect voor ieders expertise en zonder zich op elkaars terrein te begeven. Tijdens de bijeenkomst kwam duidelijk naar voren dat het in ieder geval belangrijk is om elkaar te kennen, dat er korte lijnen komen en er meer sprake is van ‘ontschotten’. Weten wie waarvoor te vinden is, wordt steeds belangrijker.

De deelnemers geven aan een rol te zien voor de gemeente als het gaat om de communicatie omtrent de sociale wijkteams. De gemeente is de aangewezen partij om te zorgen voor het faciliteren, communiceren en informeren met betrekking tot de sociale wijkteams. De aanbeveling wordt gegeven om hierbij gebruik te maken van bestaande netwerken zoals samenwerkingsverbanden passend onderwijs en netwerken waarin IB-ers samen komen.

6.3 Leerling en ouder centraal stellen en houden

“Wat heeft Johan nodig?” Dit was een vraag die tijdens een van de pitches van een pilot centraal stond. Een belangrijke opbrengst die uit alle pilots naar voren is gekomen, is dat de leerling meer centraal wordt gezet en er wordt aangesloten bij de behoefte van de leerling. Op deze manier is er meer nadruk gekomen op preventie en minder op zwaardere zorg.

Toch blijkt daarnaast dat het betrekken van ouders binnen de meeste pilots nog geen automatisme is. Het in een vroeg stadium betrekken van ouders blijft een aandachtspunt. Zo kwam in de bijeenkomst naar voren. *“Stel ouders mede verantwoordelijk voor de schoolloopbaan van hun kind”* werd genoemd en *“bij aanmelden is al ouderbetrokkenheid nodig, in een later stadium is het vaak te laat”*. Er zou een cultuur moeten ontstaan waarin professionals elkaar er ook op aanspreken om ouders te betrekken. Dit zou meer gemeengoed moeten worden.

Naast ouderbetrokkenheid zou er nog een stap verder gegaan moeten worden door ouders zelf regie te geven. Dit kan door ouders zelf het dossier van het gezin te laten beheren. De vraag die bij een aantal deelnemers meteen naar boven kwam is hoe dit te organiseren voor ouders die zelf niet in staat zijn om het dossier te beheren. Als reactie werd genoemd dat de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) hierin een ondersteunende rol kan bieden door samen met ouders en school om tafel te gaan. De JGZ is al vanaf het consultatiebureau bekend met ouders en heeft vanuit haar wettelijke taak ook zicht op de ontwikkeling van het kind van 0 tot 18 jaar. Een bijkomend positief effect van het zelf laten beheren van een dossier door ouders zou kunnen zijn dat er minder dilemma's ontstaan rondom privacy.

Wat verder tijdens de bijeenkomst naar voren kwam is dat onderwijs, zorg en gemeente verschillende talen spreken wat het soms lastig maakt om elkaar te begrijpen. Ook voor ouders kan het lastig zijn om de taal van het onderwijs en de zorg te begrijpen. De wethouder noemde *“als ik de taal al niet begrijp, hoe begrijpen ouders het dan?”*. De uitdaging voor alle professionals is vooral om de taal van de leerling en de ouder te spreken en zich gelijkwaardig op te stellen.

6.4 Leerling in beeld bij aanmelding op school

Om goed aan te sluiten bij de leerling en tijdig in te kunnen spelen op vragen waarmee grotere problemen worden voorkomen, is het van belang om vroegtijdig een beeld van de leerling te krijgen zo werd teruggegeven tijdens de bijeenkomst. Binnen de pilots zijn verschillende manieren ontwikkeld om hieraan vorm te geven. Zo is er een school die al voor de start van het nieuwe schooljaar een speeddate organiseerde met de nieuwe leerlingen om zodoende elkaar al te leren kennen. Een andere school laat de nieuwe leerlingen een formulier invullen waarin zij hun behoeftes kunnen aangeven, bijvoorbeeld op welke plek in de klas zij willen zitten. Deze informatie blijkt niet alleen zinvol voor de mentoren, maar ook voor de andere docenten waarmee een leerling te maken krijgt. De deelnemers lieten blijken dat het goed zou zijn dat iedere school eenzelfde formulier gebruikt. Op dit moment zijn er veel verschillende formulieren in omloop wat het gevoel aan bureaucratie vergroot. De wethouder deed tijdens de bijeenkomst de suggestie dat het onderwijs zelf de regie neemt om te komen tot eenduidigheid in formulieren om het voldoende aan te laten sluiten bij de praktijk. Genoemd werd dat het belangrijk is om als school samen met de generalist een helder proces van vroegsignalering af te spreken. Binnen de pilots, bijvoorbeeld op het Meander College, zijn hier goede voorbeelden ontstaan.

Een andere manier om een beeld te krijgen van de leerling bij de aanmelding op school is een warme overdracht voor leerlingen tussen de verschillende schooltypen, met betrokkenheid van ouders en jeugdigen. Ouders kunnen zelf deze overdracht verzorgen of met behulp van de JGZ. De JGZ doet dit door gesprekken te arrangeren met ouders, JGZ, peuterspeelzaal en/of school. De JGZ heeft als dossierhouder ieder kind in beeld en kan daarmee ouders ondersteunen in het gesprek.

7 Conclusie en discussie

7.1 Conclusie

Twee centrale vragen zijn in dit onderzoek beantwoord namelijk a) hoe verloopt *het proces* binnen de Zwolse pilots en wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren? En b) wat *zijn de resultaten* van de werkwijze binnen de pilots? Ook is aandacht besteed aan hoe deze resultaten kunnen worden geborgd in de doorontwikkeling van de werkwijze verbinding onderwijs en lokale ondersteuning/zorg en de versterking van de driehoek kind/jeugdige – ouder(s) en school.

Proces binnen de pilots

Zichtbaarheid en bereikbaarheid

Wat betreft *het proces* is de belangrijkste conclusie dat uitbreiding van uren van de generalist een zeer positieve uitwerking heeft op zichtbaarheid, bereikbaarheid en duidelijkheid over taken. Zo hebben generalisten taken op gebied van a) preventie, signalering en hulpverlening met betrekking tot kinderen, jeugdigen en ouders, b) schoolondersteuning: advies en ondersteuning aan leerkrachten en mentoren en c) samenwerking met en doorverwijzing naar specialisten. De generalisten werkzaam in het PO hebben daarnaast ook taken uitgevoerd met betrekking tot activiteiten in de wijk waar de school zich bevindt. Er zijn hierbij vele leuke initiatieven genomen om deze samenwerking beter vorm te geven. Er zijn echter nog een aantal partners niet of onvoldoende in beeld gekomen, zoals wijk- en buurtverenigingen, kerken, (sport)verenigingen en dergelijke.

Eén aanspreekpunt

Het belangrijkste winstpunt is dat in de contacten tussen school en hulpverlening één aanspreekpunt is gekomen in de persoon van de generalist. In het verleden waren er verschillende betrokkenen in de school(leerkracht, IB-er, mentor, orthopedagoog, SMW, zorgcoördinator of jeugdgezondheidszorg) die (mogelijk langs elkaar) zaken in gang zetten, en ieder eigen contacten met hulpverlening buiten de school hadden.

Aansluiten bij het 'normale leven'

Er wordt binnen de pilots minder gedacht en gewerkt vanuit bestaande structuren. Er wordt meer gehandeld en aangesloten bij het 'normale leven'. Dit lijkt een belangrijke meerwaarde van de pilots. Een voorbeeld hiervan is de aanpassing van de interne zorgstructuur. Er wordt minder gebruikt gemaakt van de ZAT's en meer van ondersteuningsteams, waarbij de focus meer is komen te liggen op de betrokkenheid van de ouders en op preventiever werken.

Overdracht tussen (voor)scholen

Een belangrijk aandachtspunt is de (warme) overdracht van voorschool naar PO, van PO naar VO en van VO naar mbo. In het PO is hier rondom enkele (zorg)kinderen al mee geëxperimenteerd. Vooral de jeugdgezondheidszorg had hier dan een belangrijke rol in. Op de pilotscholen PO is behoefte aan warme overdracht voor alle kinderen vanuit voorschoolse/kinderopvang/JGZ, mede gezien de invoering van passend onderwijs (met ingang augustus 2014). Ook de overdracht van PO naar VO behoeft aandacht. Nu gebeurt dit nog niet structureel en overal. Het VO probeert dit zelf in en aan te vullen door middel van het maken van startfoto's en het voeren van startgesprekken tussen mentor, ouders en leerling. Ook is er op enkele VO scholen het initiatief genomen om startklassenfoto's te maken. Ditzelfde geldt voor de overdracht van VO naar mbo. Opvallend is dat aandacht voor de overdracht niet was opgenomen als doelstelling in de pilots VO en de pilot mbo.

Samenwerken met specialistische jeugdzorg

Een ander aandachtspunt is de samenwerking tussen de generalisten en de specialistische werkende jeugdzorg. Ten tijde van dit onderzoek was de verantwoordelijkheid en de financiering van de specialistisch werkende jeugdzorg nog niet ondergebracht bij de gemeenten. Zo hebben waarschijnlijk kenmerken van het 'oude' systeem doorgewerkt op deze samenwerking. Zo gaf de jeugd GGZ aan dat er geen DBC bestond voor advies aan generalisten. Ze hebben slechts een geringe vergoeding ontvangen voor consultatie in het kader van de pilots gekregen. Deze daarmee is wel van belang geweest voor de inkoop van Jeugdd-GGZ in de regio IJsselland, waarbij vanaf 1 januari 2015 1% van de omzet bestemd is voor consultatie. Het valt op dat ze ondanks deze beperking wel op veel fronten actief hebben meegewerkt. Vooral de vaste contactpersoon en het directe persoonlijke contact tussen generalisten en specialistisch werkende jeugdzorgwerkers is als erg bevorderend ervaren voor de samenwerking. Wel ontstond er soms stagnatie (in de vorm van wachttijden) voordat de specialistische hulp daadwerkelijk kon beginnen. Ook werd de samenwerking soms belemmerd door de verschillende systemen met procedures, aanmeldingen en formulieren die door de verschillende partijen werden gehanteerd. Zo komt het nog wel eens voor dat specialistisch werkende jeugdzorg de intake met ouders of jongeren nog eens over doen. Mogelijk kan dit verbeterd worden nu de verantwoordelijkheid voor de gehele jeugdzorg in handen van de gemeenten is gekomen.

Communicatie met ouders

Ouders geven aan dat daar waar er meerdere hulpverleners betrokken zijn bij een gezin dit tot communicatieproblemen kan leiden. Enkele ouders gaven aan dat ze niet volledig en niet tijdig zijn geïnformeerd over activiteiten en ontwikkelingen rondom hun kind. Een ander communicatieprobleem kan optreden indien een verwijzing naar jeugd GGZ via de huisarts verloopt. Dit komt dan niet (automatisch) bij de generalisten op school terecht. Communicatie vraag altijd alertheid, korte lijnen en bekend zijn met de betreffende personen vergemakkelijkt de communicatie. Als de specialistisch werkende jeugdzorgwerker de generalist persoonlijk kent is het lijntje veel makkelijker gelegd, zo werd aangegeven in de focusgroepsinterviews.

Resultaten van de pilots

Doelen 'in redelijke mate' behaald

De gestelde doelen binnen de pilots zijn in meerderheid 'in redelijke mate' behaald. Zie voor een compleet overzicht Tabel 4. De belangrijkste bijdragen aan het welslagen van de pilots zijn geleverd door de generalisten, op de voet gevolgd door de medewerkers van de scholen. Voor het PO hebben daarnaast ook de jeugdgezondheidszorg en de voorschoolse organisaties (zoals kinderopvang) een belangrijke bijdrage geleverd aan de resultaten. Opvallend is dat de laagst scorende doelen (deze scoren tussen 'enigszins' en 'in redelijke mate' in) min of meer geschaard kunnen worden onder de term *empowerment*. Het betreft de doelen eigen kracht van ouders, ouderbetrokkenheid en het betrekken van het sociale netwerk van gezinnen. Dit laatste wordt ook bevestigd in de interviews met ouders en jongeren. Ouders betrekken (soms) zelf hun eigen netwerk, maar zij hebben geen activiteiten van hulpverleners ervaren die in deze richting gaan.

Tevreden klanten

Ouders en jongeren geven in de interviews aan dat ze tevreden zijn over de ontvangen hulp. Ze hebben rapportcijfers gegeven over de start, het proces en de beëindiging van de hulp die zij hebben ontvangen. Zij geven allen hoge cijfers, er valt geen enkele onvoldoende. Aandachtspunten zijn er wel, zo komt regelmatig naar voren dat de communicatie naar ouders en jongeren verbeterd kan worden. Dit is vooral een risico op het moment dat er meerdere hulpverleners bij een gezin betrokken zijn. Erg lovende uitspraken worden gedaan door zowel ouders als jongeren over de bejegening door generalisten en leerkrachten. Dit geldt zonder uitzondering voor alle typen onderwijs. Positief is ook het leeftijdsadequaat handelen van de generalisten en leerkrachten. Zo

wordt er als er iets aan de hand is of lijkt te zijn eerst met leerlingen van het VO zelf gesproken alvorens contact opgenomen wordt met de ouders. Ook in het mbo wordt natuurlijk met de studenten gecommuniceerd, maar is er daarnaast ook aandacht voor het contact met de ouders. Dit wordt door alle respondenten als positief gewaardeerd. De mate van ouderbetrokkenheid varieert sterk over de schooltypen. Mogelijk is dit punt, in samenhang met 'eigen regie' van ouders en jongeren, nog voor verdere verbetering vatbaar.

7.2 Discussie

De pilots 'positief naar school' in Zwolle zijn op een interessant moment ontwikkeld. Gedurende de looptijd van de pilots zijn er ingrijpende veranderingen geweest in zowel het onderwijs als de jeugdhulp. Zo is met ingang van 1 augustus 2014 de Wet passend onderwijs ingevoerd en snel daarna (op 1 januari 2015) is de Jeugdwet van kracht geworden. Deze ontwikkelingen sluiten bijna naadloos op elkaar aan. Passend onderwijs wil meer jeugdigen in het onderwijs en de extra ondersteuning bieden die passen bij hun behoeften en mogelijkheden, in een zo licht mogelijke setting. De Jeugdwet beoogt jeugdigen en hun ouders zo snel en licht mogelijk te ondersteunen of hulp te bieden om het zelf weer aan te kunnen. Vaak gaan passend onderwijs en de transitie jeugdzorg over dezelfde jeugdigen. Veel problemen van jeugdigen spelen namelijk zowel thuis als op school als in de vrije tijd maar worden veelal door verschillende diensten en hulpverleners opgepakt (Prakken, Deen & Wijnen, 2014). Ook kennen beide ontwikkelingen veel overlappende uitgangspunten zoals nadruk op preventie en vroegsignalering, eigen kracht en regie van jongeren en ouders, inclusief het betrekken van hun sociale netwerk. Ook ruimte voor de professional en minder bureaucratie zijn overlappende doelen (Walraven et al., 2014). Zowel voor jeugdigen en hun ouders/gezinnen als voor scholen en hulpverleners biedt het in samenhang werken potentiële voordelen (zie Figuur 1). De werkwijzen in de verschillende pilots sluiten naadloos aan op deze ontwikkelingen, al hadden de pilots zo nu en dan nog wel 'last' van oude regelgeving rondom financiering en regelingen.

Mogelijke opbrengsten

Wanneer Passend onderwijs en de decentralisatie van de jeugdzorg in samenhang worden aangepakt en uitgevoerd is er belangrijke winst te behalen voor jeugdigen en hun ouders/gezinnen en voor scholen en gemeenten.

Voor jeugdigen en ouders/gezinnen:

- Ouders (en kind) worden actief betrokken bij het bepalen van de gewenste ondersteuning;
- Er worden sneller lichtere vormen van ondersteuning geboden, gericht op het versterken van de eigen kracht;
- Ondersteuning van kind en leerkracht op school en de ondersteuning van/in het gezin zijn op elkaar afgestemd;
- Er zijn geen ingewikkelde en bureaucratische indicatietrajecten nodig om snel ondersteuning of hulp te krijgen;
- Ouders hoeven niet zelf op zoek naar een passende onderwijsplek voor hun kind of de juiste hulp voor hun kind of henzelf; dat doet de school waar zij aanmelden of het zorgteam dat hen ondersteunt;
- Kinderen en ouders worden minder vaak verwezen van de ene naar de andere instantie, maar krijgen hulp vanuit het team waarmee zij in gesprek zijn;
- De ondersteuning die zij krijgen is veel meer 'op maat' in plaats van een standaardaanbod;
- Kinderen kunnen vaker in hun eigen omgeving blijven wonen en naar school gaan, ook als ze zwaardere ondersteuning nodig hebben.

Voor scholen en hulpverleners:

- Leerkrachten en hulpverleners krijgen meer professionele ruimte;
- Professionals in de eerste lijn, zoals leerkrachten en pedagogisch medewerkers in de kinderopvang, krijgen ondersteuning vanuit de jeugdhulp bij het omgaan met gedrags- en andere opgroei-problematiek;
- Door op school ondersteuning te bieden vanuit CIG en jeugdhulp kan bijgedragen worden aan het terugdringen van schoolverzuim en schooluitval;
- De taak van de hulpverleners zal minder scherp zijn afgegrensd, waarmee zij meer als generalist op hun vakgebied kunnen werken;
- Er ontstaat meer gezamenlijke verantwoordelijkheid van een multidisciplinair team voor een kind/gezin in plaats van afschuifgedrag en er alleen voor staan;
- Scholen en hulpverleners kunnen creatiever zijn in het vinden van passende, lichte en integrale oplossingen voor kinderen/gezinnen;
- De bureaucratische last rond indicaties en verwijzingen zal voor hen sterk verminderen;
- Door de inzet van gespecialiseerde jeugdhulp kan de afstroom naar onderwijs op een lager niveau en de uitstroom naar het (voortgezet) speciaal onderwijs worden beperkt.

Figuur 1. Mogelijke opbrengsten voor jeugdigen en hun ouders/gezinnen en voor scholen en hulpverleners (uit: Walraven, 2014, p. 43).

De onderwijsraad (2014) adviseert om verder te investeren in een ononderbroken schoolloopbaan voor (kwetsbare) jongeren. Om voldoende aandacht te schenken aan deze ononderbroken schoolloopbaan voor kinderen en jongeren is het belangrijk om te zorgen voor een goede (zo mogelijk 'warme') overdracht van het ene naar het volgende onderwijstype. Een belangrijk advies hierbij is om ook de ouders en jeugdigen hierbij te betrekken. Spreken met ouders en jeugdigen verhoogt de kwaliteit van de hulp en voorkomt dat verschillende professionals in een situatie komen waarin ze zich afvragen wat ze wel en niet mogen overdragen. De werkwijze in de pilots sluit aan op het advies van de onderwijsraad als het gaat om de inhoudelijke samenwerking

tussen onderwijs en jeugdhulp verder te ontwikkelen. Het advies van de onderwijsraad gaat echter nog een stap verder, namelijk een gezamenlijke focus op een ononderbroken schoolloopbaan van (kwetsbare) jongeren. De onderwijsraad doet drie aanbevelingen om dit te bereiken a) vergroot de toegankelijkheid van jeugdhulp voor het onderwijs, b) trek de onderwijs- zorglijn door tot in het mbo en c) zet in op gezamenlijke deskundigheidsbevordering voor onderwijs en jeugdhulp. De pilots in Zwolle hebben vooral bereikt dat de toegankelijkheid van jeugdhulp voor het onderwijs is vergroot. Dit is te zien en te waarderen als een belangrijke eerste stap in de richting van de ononderbroken schoolloopbaan voor jongeren. Aan het doortrekken van de onderwijs- zorglijn tot in het mbo is wel gedacht, gezien de pilots in zowel het PO, het VO als in het mbo. Meer aandacht voor het doortrekken van deze lijn is wenselijk. Mogelijk kunnen de pilots in de laatste periode aandacht besteden aan de onderlinge verbindingen. Deze lijn kan worden versterkt door meer aandacht te besteden aan de overdrachten.

In de Wet passend onderwijs en de Jeugdwet is sprake van elkaar overlappende verantwoordelijkheden voor onderwijs en jeugdhulp. Volgens de Jeugdwet zijn scholen (mede)verantwoordelijk voor de versterking van het opvoedkundig klimaat. Onderwijs en jeugdhulpverlening hebben een gemeenschappelijke opdracht wat betreft een gezonde en goede ontwikkeling van jongeren. Door deze overlap in verantwoordelijkheden kunnen samenwerkingsverbanden en gemeenten behoudend zijn als het gaat om het leveren van ondersteuning en zorg. Dit kan zogenaamde grensconflicten in de hand werken. Het risico bestaat dat verantwoordelijkheden (en de financiering daarvan) op de grens tussen onderwijs en jeugdhulpverlening afgeschoven worden op het andere domein (Onderwijsraad, 2014). Belangrijk is om tussen samenwerkingsverbanden en gemeenten goede afspraken hierover te maken.

In de pilots zijn ook vragen gerezen over eventuele grenzen aan de zorgtaak van het onderwijs, ook in relatie met passend onderwijs. In de pilots kwam naar voren dat dit juist goed heeft uitgedaan wat betreft deze afstemming en samenwerking. Onderwijs gaf aan dat ze zich door de komst van de generalisten meer konden focussen op hun kerntaak: het geven van onderwijs. Het gaat hier om het organiseren vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid (inhoudelijk en financieel) - met een grijs gebied - waarin onderwijs en gemeenten elkaar moeten vinden. Gemeenten en onderwijs moeten zich realiseren dat geen van beide partijen het 'helemaal' voor het zeggen heeft. Ze moeten samen werken aan de verbinding tussen onderwijs, preventie en hulpverlening. Het kan interessant zijn om het onderscheid tussen betrokkenheid (van school) en de zorgverantwoordelijkheid op langere termijn te volgen. In de pilots is hier ervaringen mee opgedaan, waardoor school het soms wat meer/eerder kan loslaten. Dit kan alleen als het vertrouwen bestaat dat er integraal opgevolgd wordt en dat er ook tijdig wordt teruggekoppeld naar school en dat de ondersteuning buiten en in school op elkaar afgestemd kunnen worden. De vraag is welke afspraken hierover de komende tijd worden gemaakt als afspraken moeten worden gemaakt over verantwoordelijkheden, werkwijzen en financiering daarvan.

Een punt van aandacht in de nieuwe werkwijze en dus ook in de pilots is de samenwerking met de specialistische jeugdhulp. Hiermee hangt samen de informatie-uitwisseling en de privacy van jongeren ouders/gezinnen. Prakken et al. (2014) adviseert dat interdisciplinair overleg niet moet gaan over ouders (en jeugdigen) gaan maar liefst samen met hen moet plaatsvinden. Dan is privacy (ook) het vraagstuk van ouders. Dat draagt bij aan de inzet van de juiste ondersteuning waarbij ook de mogelijkheden van de betrokkenen en het netwerk zo goed mogelijk worden benut. Om deze hulp en ondersteuning zoveel mogelijk in de eigen omgeving te bieden moeten jeugdhulpverleners ernaar streven om direct vanuit de school hulp te bieden zonder daarvoor een indicatie af te geven of door te verwijzen. Zij ondersteunen niet alleen jeugdigen en hun ouders maar ook de beroepskrachten in de kinderopvang en het onderwijs. Door hen te adviseren bij opvoedingsvragen kunnen problemen meer dan voorheen in het alledaagse opgelost worden (Prakken, 2014).

Er is binnen de pilots ervaring opgedaan met samenwerken met en verwijzen naar specialistische jeugdzorgwerkers. Deze ervaringen zijn echter nog opgetekend onder het 'oude' regime, voordat de verantwoordelijkheden voor de jeugdhulp volledig onder de vleugels van de gemeenten vielen. De opgedane ervaringen zijn positief, maar ook wordt er aangegeven dat er nog

verbeteringen mogelijk zijn. De huisarts heeft in ieder geval de bevoegdheden om te verwijzen, maar kan, samen met de POH-GGZ mogelijk ook zelf hulp bieden. De plannen in Zwolle richten zich op de nieuw ingerichte sociale wijkteams. De vraag die opdoemt wat dat allemaal betekent voor de bevoegdheden van de generalisten op school. Wanneer mag de generalist op school nog wel overdragen aan de J-GGZ, of moet dat straks allemaal via het sociale wijkteam? Hier moet enerzijds duidelijkheid in worden verschaft, maar het verdient ook zeker aanbeveling om de veelal positieve ervaringen in de pilots mee te wegen bij het nemen van een dergelijk besluit. Hier kan nog de vraag aan worden toegevoegd wat de rol en de bevoegdheden van de jeugdarts van de jeugdgezondheidszorg is. Hoe het ook wordt: belangrijk is om het eenvoudig te organiseren. In de pilots komt ook naar voren dat hoe meer partijen betrokken zijn, hoe lastiger het is om de communicatie en informatie naar alle betrokkenen op voldoende niveau te houden. Dat is echt een aandachtspunt.

Hoe houden de sociale wijkteams voldoende feeling met de scholen en omgekeerd. In de verlenging van de pilots (januari 2015 tot juni 2015) wordt daar op de PO-pilotscholen al expliciet aandacht voor gevraagd, omdat de sociale wijkteams nu operationeel zijn. Het NJI (Prakken et al., 2014) constateert ook dat het PO relatief makkelijk aanhaakt bij de wijkgerichte structuur die veel gemeenten (zo ook Zwolle) momenteel inrichten. Dit geldt echter niet voor VO en mbo (Wienke, 2014). Voor het VO en mbo moet de aansluiting met de jeugdhulp op schoolniveau geregeld worden en in voorkomende gevallen contact gelegd worden met hulpverlening in de wijk waar de jongere woont en afspraken gemaakt worden over samenwerking. Ook dit dient nog verder uitgewerkt te worden.

In de verdere ontwikkeling van de werkwijze in de nieuwe context van gemeentelijke regie schuilt het gevaar dat professionals gericht zijn op het anders met elkaar organiseren van samenwerken. Professionals en organisaties zijn al snel gericht op het onderling afstemmen en afbakenen van taken en verantwoordelijkheden. Daarbij worden ouders en jeugdigen gemakkelijk over het hoofd gezien. Juist de regie van ouders en jeugdigen dient centraal te staan en uitgangspunt te zijn van de wijze van organiseren van het proces en dat is zelden nog een vanzelfsprekendheid. Participatie van ouders en jeugdigen kan de sleutel zijn voor succes van de werkwijze. Een mooi voorbeeld hiervan is de bijdrage die elke leerling van het Meandercollege geeft in zijn of haar eigen dossier door een quote zoals *Geef mij af en toe een compliment*. Of anderszins door ouderklankbordgroepen, medezeggenschapsraden of wijkraden actief te betrekken bij de onderwijsontwikkelagenda. Op deze wijze kan regievoering van ouders en jeugdigen daadwerkelijk het verschil maken.

Ouderbetrokkenheid (De Vries, 2013) kan op verschillende manieren worden ingevuld. De Vries maakt onderscheid tussen ouderbetrokkenheid 1.0, 2.0 en 3.0. Bij ouderbetrokkenheid 1.0 is sprake van informeren van ouders, waarbij de school het moment, de vorm en de inhoud van de informatie bepaalt. Bij ouderbetrokkenheid 2.0 kunnen ouders ook informatie terugzenden, zonder echter dat er sprake is van samenwerking. Van ouderbetrokkenheid 3.0 is sprake als school en ouders informatie delen en samen zoeken naar informatie met voor beide partijen hetzelfde doel namelijk de ontwikkeling van de jeugdige. De Bruin et al. spreken in dit verband van het onderscheid tussen ouderparticipatie (waarbij ouders worden betrokken bij activiteiten van de school) en educatief partnerschap (waarbij sprake is van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor zowel het leren als de opvoeding van de jeugdigen. De onderwijsraad (2010) onderscheidt in haar advies drie typen relaties tussen ouders en school. Ten eerste bestaat er een individuele, juridische relatie, met vastgestelde rechten en plichten. Ten tweede zijn ouders samenwerkingspartners als het gaat om de opvoeding en het leerproces van hun kind. Ten slotte zijn alle ouders onderdeel van een (informele) oudergemeenschap. Daarbij gaat het niet zozeer direct om de belangen van de eigen kinderen en wat ze nodig hebben, maar over die van de oudergroep van een klas, een groep, een jaar of de school als geheel. De Onderwijsraad adviseert meer nadruk te leggen op het tweede en derde type.

De vooruitgang op het gebied van ouderbetrokkenheid blijft voornamelijk beperkt tot wat we hier hebben omschreven als ouderparticipatie (De Bruin et al., 2012), namelijk meer communiceren met ouders. Dat is echter nog niet hetzelfde als samenwerken met ouders. Educatief partnerschap

gaat uit van een consequente samenwerking tussen school en ouders en gelijkwaardigheid van beide partijen. Ze erkennen hierbij elkaars deskundigheid. Ouderbetrokkenheid binnen de pilots vertoont veel kenmerken van ouderparticipatie. Het kan zich verder ontwikkelen naar educatief partnerschap, waarbij er op basis van gelijkwaardigheid wordt samengewerkt rondom de opvoeding en het leerproces van de jeugdige. Ook kan er meer aandacht worden besteed aan het ontwikkelen van de zogenaamde (informele) oudergemeenschap.

Opmerkelijk bij de uitkomsten van de pilots is de grote tevredenheid over de generalisten. Waar ze zich met name in geprofileerd hebben is het hanteren van een generalistische werkwijze die aansluit bij de vraag wat nodig is in de driehoek ouders- kind/jongere -school. Ze hebben zich ingezet voor meer contact met kinderen en ouders, preventief werken, het versterken van de regie van de hulpvrager en vormen een brug naar ondersteuning en zorg buiten de school. Deze werkwijze vraagt dat de generalist kan aansluiten bij de taal en dynamiek van het onderwijs en de brug kan bouwen tussen onderwijs en hulpverlening vanuit het perspectief van gezinnen en zou aan te sluiten bij het 'gewone' leven.

7.3 Aanbevelingen

1. De generalist zal, ook als deze deel uitmaakt van het sociale wijkteam, zijn standplaats binnen de scholen moeten behouden. Om de zichtbaarheid, beschikbaarheid en bereikbaarheid van de generalisten voor zowel ouders als schoolmedewerkers te behouden is het goed om de plek van de generalisten binnen de scholen te behouden.
2. Zorg dat de contacten tussen school en hulpverlening via één aanspreekpunt lopen in de persoon van de generalist, die onderdeel uitmaakt van het ondersteuningsteam op de school.
3. Betrek ouders en jeugdigen actief bij het doorontwikkelen van de werkwijze en verdere samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp. Zorg dat de positieve ontwikkelingen binnen de pilots voortgezet en uitgebreid kunnen worden. Hierbij dient de stem van ouders en jeugdigen actief meegenomen te worden. Het risico bestaat anders dat de werkwijze beperkt blijft tot samenwerking tussen scholen, generalisten en specialistisch werkende jeugdzorg.
4. Zorg voor een goede (warme) overdracht tussen de verschillende (voor)schooltypen. Het verbeteren van de overdracht tussen de verschillende (voor)scholen is een belangrijke aanbeveling. Vanuit de 1gezin, 1plan, 1 hulpverlener-gedachte zou het zelfs te overwegen zijn om de bij een gezin betrokken generalist 'mee te laten gaan' naar de volgende school. Mogelijk is dit moeilijk uit te voeren, maar toch zeker te overwegen vanuit klantenperspectief.
5. Educatief partnerschap: werk samen met ouders en jeugdigen en voer regelmatig gesprekken over zorgen en signalen. Het uitgangspunt is dat ouders de regie hebben over wat er met hun kind gebeurt. De scholen moeten niet alleen ouders betrekken bij activiteiten van de school, maar actief samenwerken met ouders zowel ten aanzien van het leren als ook ten aanzien van de opvoeding. De aandachtspunt ligt hier bij de moeilijk bereikbare ouders. Mogelijk moeten de scholen, ondersteund door jeugdhulp/generalisten hiervoor een specifieke werkwijze voor ontwikkelen.
6. Rapportage- en communicatiesystemen dienen beter op elkaar te worden afgestemd zodat iedereen op de hoogte kan zijn. Duidelijke en eenvoudige formulieren moeten worden gebruikt. Laat ouders (zoveel mogelijk) de beheerder zijn van de dossiers. Zorg dat scholen, generalisten en specialistisch werkende jeugdzorg (zoveel mogelijk) samen met ouders communiceren. Dat voorkomt een aantal dilemma's rondom privacy.
7. De routes van samenwerking met en doorverwijzing naar specialisten moeten na de transitiedatum (01-01-2015) duidelijker worden. De periode waarin dit onderzoek is uitgevoerd was voordat de transitie geëffectueerd was. Regels rondom indicaties en financiering behoorden nog tot het 'oude' systeem. Nu de transitiedatum is gepasseerd kunnen binnen de gemeente afspraken worden gemaakt om samenwerking met en doorverwijzing naar specialisten te

maken, zonder onnodige bureaucratische regels, maar met het doel om de hulp zo licht mogelijk en zo dicht mogelijk bij het gezin (zo mogelijk in de school) plaats te laten vinden.

8. Nabijheid en elkaar kennen is een belangrijke succesfactor die ook in de toekomst behouden moet blijven. Het persoonlijke contact en elkaar kennen is een succesfactor gebleken. Zorg dat de hulp en de samenwerking op een zo klein mogelijke schaal plaatsvindt, zodat deze succesfactor behouden blijft. Ook in die situatie waarin de werkwijze ook op meerdere scholen in Zwolle wordt ingevoerd.
9. Samenwerking met instanties kan verder verbeteren door de school open te stellen voor de partners zodat zij bijvoorbeeld hun spreekuren op de school kunnen organiseren. Veel activiteiten die kind- en gezin gerelateerd zijn kunnen binnen de school worden georganiseerd. Zo heeft Deltion er bijvoorbeeld (in de verlenging van de mbo-pilot die duurt tot de zomer 2015) voor heeft gekozen te experimenteren met (integrale) ondersteuning dicht bij de opleidingen, in de vorm van een jongerenteam, waarin professionals uit de school en jeugdhulp (SMW, MEE, Leerplicht, Verslavingszorg, GGZ, Jongerenwerk) samenwerken in de school. Een ander voorbeeld komt uit Lelystad waar geëxperimenteerd is met het organiseren van 'expertisenetwerken' in scholen, waar professionals uit school en jeugdhulp samenwerken in de school.

Literatuurlijst

CJG Zwolle (2012). *Opvoeden versterken. Projectplan Doorontwikkeling netwerk CJG 2012-2015*. Zwolle: Centrum Jeugd & Gezin.

De Bruin, G., van de Linden, J., van de Vegt, A.L., & van der Aa, R. (2012). *Monitor ouderbetrokkenheid in het po, vo en mbo. Tweede meting*. Rotterdam: ECORYS Nederland & BV Oberon.

De Vries, P. (2013). *Ouderbetrokkenheid 3.0. Van informeren naar Samenwerken*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.

Onderwijsraad. (2010). *Advies Ouders als partners*. Den Haag: Onderwijsraad.

Onderwijsraad. (2014). *Samen voor een ononderbroken schoolloopbaan*. Den Haag: onderwijsraad.

Prakken, J., Deen, C. & Wijnen, B. (2014). *Passend onderwijs en jeugdhulp: een gedeelde verantwoordelijkheid. Notitie denktank transformatie jeugdstelsel*. Utrecht: NJI.

Walraven, M., Van der Grinten, M., Deen, C. & Bosdriesz, M. (2014). *Handreiking. De verbinding passend onderwijs en zorg voor jeugd*. Den Haag: VO raad, PO raad en VNG.

Wienke, D. (2014). *School en wijk verbonden. Aansluiting van het onderwijs op een wijk-, gebieds- of stedelijke aanpak voor opvoeden en opgroeien. Wetenschappelijke reflectie op do's en dont's in vernieuwen, verbinden en implementeren*. Utrecht: NJI.

Rijksoverheid (2011). *Geen kind buiten spel. Beleidsbrief Stelselwijziging Jeugd*. Gedownload op 20-11-2014 van <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/11/09/beleidsbrief-stelselwijziging-jeugd-geen-kind-buiten-spel.html>

Rijksoverheid (2014). *Jeugdzorg. Brief van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Veiligheid aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal*. Gedownload op 20-11-2014 van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/31839/kst-31839-l?resultIndex=100&sorttype=1&sortorder=4>

Bijlage 1. Topiclijst focus interview

Inleiding

(max 5 minuten)

- Voorstelronde
- Benoemen van de eindtijd en check of die voor iedereen akkoord is
- Toelichtend opname
- Doel van het focusinterview binnen het onderzoek kort toelichten
 - Hoofdvraag 1 Hoe verloopt het **proces** binnen de Zwolse pilots en wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - Hoofdvraag 2 Wat zijn de **resultaten van de werkwijze** binnen de pilots? Hoe kunnen deze resultaten worden geborgd in de doorontwikkeling van de werkwijze verbinding onderwijs en lokale ondersteuning/zorg en de versterking van de driehoek kind/jeugdige – ouder en school?
- Benoemen van de thema's die aan de orde komen
 - Werken in de pilot
 - Samenwerking met betrokken partijen
 - Rol van de generalist
 - Toekomst

Werken in de pilot

(max 30 min)

1. Waar heeft kort samengevat de focus binnen deze pilot op gelegen?
Check dit eventueel met hetgeen je zelf vanuit het startgesprek gehaald hebt en uit de documentenanalyse naar voren is gekomen en benoem wat je zelf al weet
 - a. Hoe wordt binnen de pilot gewerkt aan preventie?
 - b. Hoe wordt binnen de pilot gewerkt aan vroegsignalering?
 - c. Hoe wordt binnen de pilot gewerkt aan snelle integrale opvolging?
 - d. Hoe wordt binnen de pilot gewerkt aan het versterken van het positief opvoedingsklimaat?
2. Wat is volgens jullie het succes van de pilot?
 - a. Wat kan (nog) beter en wat werkt (nog) niet?

Samenwerking

(max 30 min)

1. Hoe is de samenwerking geregeld en hoe is het proces van samenwerking in de pilot verlopen met de verschillende samenwerkende partijen
Als een van de ondergenoemde samenwerkende partijen niet herkend worden als onderdeel van de pilot (zoals de wijk) deze vraag overslaan!

- b. De samenwerking binnen de school
 - c. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - d. De samenwerking met ouders – kind/jongere
 - e. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - f. De samenwerking buiten school
 - g. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - h. In hoeverre hebben betrokken ketenpartners bijgedragen aan de resultaten van de pilot?
 - i. De samenwerking met / in de wijk (voor zover van toepassing)
 - j. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - k. De samenwerking met de gemeente Zwolle
 - l. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
2. Wat in de samenwerking heeft bijgedragen tot succes?
- m. Wat kan (nog) beter? En wat werkt (nog) niet?

De rol van de generalist

(max 10 min)

1. Hoe zien jullie de rol / taak van de generalist straks in het licht van de sociale wijkteams?
 - a. Wat wordt (op basis van de gekozen werkwijze in de pilots) gezien als taken van de (school)generalist en wat als taken van de ondersteuning/zorg buiten de school / van de sociale wijkteams (i.o) in Zwolle?
2. Welke competenties en attitude vraagt het nieuwe werken van de generalist(en)?

Aanbevelingen voor de toekomst

(max 15 min)

1. Wat zijn vanuit jullie pilot aanbevelingen voor de toekomst?

Wij willen jullie hartelijk bedanken voor jullie deelname aan dit focusinterview.

Bijlage 2. Topiclijst focus interview ketenpartners

Inleiding

(max 5 minuten)

- Voorstelronde
- Benoemen van de eindtijd en check of die voor iedereen akkoord is
- Toelichtend opname
- Doel van het focusinterview binnen het onderzoek kort toelichten
 - Hoofdvraag 1 Hoe verloopt het **proces** binnen de Zwolse pilots en wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - Hoofdvraag 2 Wat zijn de **resultaten van de werkwijze** binnen de pilots? Hoe kunnen deze resultaten worden geborgd in de doorontwikkeling van de werkwijze verbinding onderwijs en lokale ondersteuning/zorg en de versterking van de driehoek kind/jeugdige – ouder en school?
- Benoemen van de thema's die aan de orde komen
 - Werken in de pilots
 - Samenwerking met betrokken partijen
 - Rol van de generalist (geen aparte vragen, maar wel onderliggend op doorvragen)
 - Resultaten
 - Toekomst

Werken in de pilot

(max 25 min)

3. Op welke wijze zijn jullie betrokken bij de pilot(s)?
 - Preventieve activiteiten
 - Wat werkt
 - Wat kan beter
 - Activiteiten in het kader van vroegsignalering
 - Wat werkt
 - Wat kan beter
 - Snelle integrale opvolging
 - Wat werkt
 - Wat kan beter
 - Versterken positief opvoedingsklimaat
 - Wat werkt
 - Wat kan beter
4. Op welke wijze hebben jullie de school betrokken als er sprake was van hulp aan kinderen/jongeren die niet via school bij jullie terecht zijn gekomen?
 - a. Wat werkt
 - b. Wat kan (nog) beter
5. Wat is volgens jullie het succes van de pilot?
 - a. Wat kan (nog) beter en wat werkt (nog) niet?

- b. Wat is jullie bijdrage aan het succes van de pilot?

Samenwerking

(max 25 min)

3. Hoe is de samenwerking geregeld en hoe is het proces van samenwerking in de pilot verlopen met de verschillende samenwerkende partijen
- c. De samenwerking met de school (generalist, andere partijen binnen school)
 - d. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - e. De samenwerking in de driehoek met ouders – kind/jongere - school
 - f. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - g. De samenwerking buiten school
 - h. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - i. De samenwerking met / in de wijk (voor zover van toepassing)
 - j. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
 - k. De samenwerking met de gemeente Zwolle
 - l. Wat zijn hierin de bevorderende en belemmerende factoren?
4. Wat in de samenwerking heeft bijgedragen tot succes?
- m. Wat kan (nog) beter? En wat werkt (nog) niet?

Resultaten³

(max 15 min)

5. Wat is volgens jullie het resultaat van de pilots?
6. Zijn jullie tevreden met het resultaat?
- a. Wat werkt
 - b. Wat kan (nog) beter
7. Wat is volgens jullie het resultaat van de pilots voor ouders, kinderen en jongeren?
Eigen kracht, vergroten netwerk, een gezin – een plan, positief opvoeden en opvoeden, ouderbetrokkenheid

Aanbevelingen voor de toekomst

(max 10 min)

8. Wat zijn vanuit jullie pilot aanbevelingen voor de toekomst?

Wij willen jullie hartelijk bedanken voor jullie deelname aan dit focusinterview.

³ Indien het niet haalbaar is om hierop in het focusinterview op in te gaan worden deze vragen afzonderlijk aan betrokkenen gesteld via een online vragenlijst

Bijlage 3. Competenties van de generalist

In de verschillende focusgroepen zijn uitspraken gedaan over welke competenties de generalist zou moeten beschikken. Deze uitspraken over wenselijke competenties voor de generalist zijn hieronder (letterlijk) puntsgewijs weergegeven. Onderstaande uitspraken kunnen (nog) niet gezien worden als een compleet competentieprofiel voor de generalist. Het is 'slechts' een opsomming van uitspraken van respondenten tijdens de focusgroepinterviews. Mogelijk is het te zien als een (nog wat ruw) begin van dat competentieprofiel.

- Buiten gebaande paden kijken
- Preventief kunnen werken
- Creatieve activiteiten bedenken
- Heldere doelen kunnen formuleren
- Sociale risico's in kaart kunnen brengen
- Goed veiligheid kunnen inschatten
- Kennis van sociale kaart
- Ingaan op de belangen van de cliënt en benut en versterkt diens mogelijkheden
- Communicatief vaardig
- Kennis van psychopathologie
- Kunnen manoeuvreren tussen verschillende partijen
- Kunnen motiveren
- Kortdurende hulp/ondersteuning kunnen bieden
- Snel kunnen analyseren
- Verbindende factor kunnen zijn tussen onderwijs en hulpverlening
- Een helicopterview bezitten
- Kunnen denken en werken vanuit het systeem
- De taal van de verschillende 'werelden' (onderwijs, psychiatrie, jeugdzorg) kunnen spreken

Bijlage 4. De internetenquête

Beste deelnemer aan de pilots "positief naar school" in Zwolle. Onlangs heeft u deelgenomen aan een focusgroepsinterview waarin gesproken is over de werkwijze binnen de pilot en wat de pilot heeft opgeleverd.

Aanvullend aan deze focusgroepsinterviews willen we u graag een korte vragenlijst voorleggen om vast te kunnen stellen wat de resultaten zijn van de pilots.

De antwoorden worden anoniem verwerkt, geen op een persoon terug te voeren gegevens zullen worden gerapporteerd. Het invullen van de vragenlijst kost ongeveer 10 minuten tijd.

Namens de onderzoekers

Saskia Mudde (projectleider)

Jack de Swart (lector Sturing in de Jeugdzorg)

1. Bent u man of vrouw?

☐ Vrouw

☐ Man

2. Wat is uw leeftijd?

3. Wat is uw functie?

4. Bij welke pilot bent u betrokken?

☐ Holtenbroek

☐ Van der Capellen en Meander

☐ Deltion College en Landstede

☐ Westenholte

☐ Diezerpoort

5. In welke mate komen er door de inzet van de pilot meer vragen bij school/generalist terecht?

☐ O helemaal niet ☐ O enigszins ☐ O In redelijke mate ☐ O In sterke mate

6. Toelichting

7. In welke mate is door de inzet van de pilot de bereikbaarheid voor ouders verbeterd?

☐ O helemaal niet ☐ O enigszins ☐ O In redelijke mate ☐ O In sterke mate

8. Toelichting

9. In welke mate worden de problemen op school door inzet van ondersteuning vanuit de pilot verminderd dan

wel opgelost?

☐ O helemaal niet ☐ O enigszins ☐ O In redelijke mate ☐ O In sterke mate

10. Toelichting

11. In welke mate worden problemen in gezinnen door inzet van ondersteuning vanuit de pilot verminderd

dan wel opgelost?

☐ O helemaal niet ☐ O enigszins ☐ O In redelijke mate ☐ O In sterke mate

12. Toelichting

13. In welke mate wordt door de inzet van ondersteuning vanuit de pilot de eigen kracht van gezinnen

vergroot?

☐ O helemaal niet ☐ O enigszins ☐ O In redelijke mate ☐ O In sterke mate

14. Toelichting

15. In welke mate is door de inzet van ondersteuning vanuit de pilot het netwerk van gezinnen vergroot?
O helemaal niet O enigszins O In redelijke mate O In sterke mate
16. Toelichting
17. In welke mate is de ouderbetrokkenheid bij de school vergroot?
O helemaal niet O enigszins O In redelijke mate O In sterke mate
18. Toelichting
19. In welke mate heeft de pilot bijgedragen aan de versterking van de driehoek kind-ouder-school?
O helemaal niet O enigszins O In redelijke mate O In sterke mate
20. Toelichting
21. In welke mate is de ouderbetrokkenheid bij het opgroeien van hun kind(eren) vergroot?
O helemaal niet O enigszins O In redelijke mate O In sterke mate
22. Toelichting
23. In hoeverre hebben de betrokken kernpartners bijgedragen aan de resultaten van de pilot?
O helemaal niet O enigszins O In redelijke mate O In sterke mate
- ☐ school
 - ☐ generalisten
 - ☐ jeugdgezondheidszorg
 - ☐ welzijn
 - ☐ kinderopvang/voorschool
 - ☐ specialisten (jeugdzorg,
 - ☐ jeugdhulp en jeugd GGZ)
24. Toelichting
25. In welke mate is er door inzet van de pilot sprake van één gezin / één plan?
O helemaal niet O enigszins O In redelijke mate O In sterke mate
26. Toelichting
27. In welke mate voelt de generalist binnen de scholen zich competent om daar waar nodig een plan met het (gezins)systeem te maken?
O helemaal niet O enigszins O In redelijke mate O In sterke mate
28. Toelichting
29. In welke mate maakt de (school)generalist bij het maken van het plan gebruik van expertise van een specialistisch werkende jeugdzorgwerker (zonder indicatie)?
O helemaal niet O enigszins O In redelijke mate O In sterke mate
30. Toelichting
31. In welke mate heeft snelle en integrale opvolging buiten school plaatsgevonden?
O helemaal niet O enigszins O In redelijke mate O In sterke mate
32. Toelichting
33. Wat zijn de succesfactoren van de pilot geweest?
34. Wat zijn nog te ontwikkelen aspecten?

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst.

De resultaten zullen in januari worden teruggekoppeld naar alle pilots.

Saskia Mudde (projectleider)

Jack de Swart (lector Sturing in de Jeugdzorg)

Bijlage 5. Topiclijst voor interview met ouders

Opening en introductie

1. Opening: bedank ouders dat ze mee willen werken en stel jezelf nog even kort voor. Leg nogmaals kort uit waar het onderzoek over gaat en wat het doel is van het interview (zie belinstructie). Benoem dat je ongeveer 45-60 minuten nodig hebt voor het interview en check of dit goed is.
2. Privacy en geluidsopname: alles wat ouders vertellen is vertrouwelijk en wordt anoniem verwerkt. De enige uitzondering is wanneer ouders vertellen over een strafbaar feit, dan ben je verplicht dit te melden. Verder wordt alle informatie vertrouwelijk behandeld en zo opgeschreven dat niet terug te lezen is wie de informatie gegeven heeft.

Leg uit dat je graag geluidsopnames wilt maken zodat je niet vergeet wat er is gezegd, en dat dit alleen voor jouw eigen gebruik is. Na verslaglegging wordt de opname weer vernietigd.

Vraag: 'Is dat voor u akkoord?'

3. Laat ouder(s) zich kort voorstellen en check daarbij in ieder geval de volgende gegevens:
 - a. Noteer met wie je aan tafel zit
 - b. Gezinssamenstelling
 - c. Leeftijd
 - d. Beroep
 - e. Hoogst genoten opleiding

Interview

Bij alle vragen geldt: vraag goed door!

- Maak het concreet! (concrete acties, meningen, voorbeelden)
- Check of er nog meer is voor je doorgaat naar de volgende vraag
- Maak dus goed gebruik van LSD!

Interview:

Betrokkenheid van ouders bij school

In dit thema bespreken we hoe ouders betrokken worden/zijn bij school.

- Welke mogelijkheden biedt school aan u als ouder(s) aan om betrokken te zijn bij deze school?
 - o Wat is uw ervaring hiermee? Wat is goed?
 - o Wat zou u mogelijk anders willen zien?
- Op welke manier zoekt school contact met u en uw kind?
 - o Wat vindt u van de frequentie van dit contact?

- o Hoe heeft u dit ervaren? Wat is goed?
- o Wat had u mogelijk anders willen zien?
- In hoeverre vindt u school bereikbaar voor vragen rond (de opvoeding van) uw kind?
 - o Heeft u hiervan gebruik gemaakt?
 - o Wat is uw ervaring hiermee? Wat is goed?
 - o Wat zou u mogelijk anders willen zien?

Signaleren van vragen en problemen

We willen erachter komen hoe de hulpvraag van uw kind is gesignaleerd en wie hierin een rol heeft gespeeld.

- Hoe zijn de problemen waar uw kind mee te maken heeft (gehad) op deze school gesignaleerd en wie heeft hierin een rol gespeeld?
- Hoe bent u hiervan op de hoogte gesteld?
 - o Hoe heeft u dit ervaren? Wat was goed?
 - o Wat had u mogelijk anders willen zien?
- Is er sprake geweest van een overdracht vanuit de vorige school? (Indien nodig)

Ondersteuning op en door school

We zijn benieuwd naar hoe de ondersteuning op school eruit heeft gezien, wie daarin betrokken was en hoe de ervaring van u en uw kind hiermee is.

- Nadat duidelijk was dat uw kind extra ondersteuning nodig had, wie heeft toen de eerste stap genomen om extra ondersteuning aan te bieden?
 - o Hoe heeft u dit ervaren? Wat was goed?
 - o Wat had u mogelijk anders willen zien?
- Wat vinden u en uw kind – achteraf gezien - van de tijd die tussen het signaleren en het eerste contact zat?
 - o Hoe heeft u dit ervaren? Wat was goed?
 - o Wat had u mogelijk anders willen zien?
- Wie heeft vanuit school de ondersteuning geboden?
 - o Doorvragen naar de functie van deze persoon: schoolmaatschappelijk werker, intern begeleider, mentor, leerkracht, ...?
- Wat vinden u en uw kind van de ondersteuning die uw kind heeft ontvangen?
 - o Hoe heeft u dit ervaren? Wat was goed?
 - o Wat had u mogelijk anders willen zien?

Doorverwijzen naar hulp buiten school (en hoe de samenwerking tussen school-hulp-ouders is ervaren)

Bij dit thema willen we meer duidelijkheid krijgen of er doorverwijzing buiten school is geweest en hoe deze doorverwijzing eruit heeft gezien. Daarnaast zijn we benieuwd hoe de samenwerking tussen school en hulpverlening is en hoe u en uw kind hierin betrokken waren.

- Is er in de ondersteuning van uw kind sprake geweest van medewerking van externe hulporganisaties?
 - Zo ja; hoe waren deze externe organisaties bij de ondersteuning betrokken?
 - Hoe heeft u dit ervaren? Wat was goed?
 - Wat had u mogelijk anders willen zien?
 -

Eigen kracht en betrekken netwerk

We zijn benieuwd naar uw rol en hoe u uw kwaliteiten (en die van uw kind) heeft kunnen inzetten tijdens de ondersteuning. Daarnaast willen we erachter komen wie er in de omgeving van u en uw kind betrokken waren bij de ondersteuning van uw kind.

- Welke rol heeft u gespeeld bij de ondersteuning van uw kind?
 - Hoe heeft u dit ervaren? Wat was goed?
 - Wat had u hier meer in willen zien?
- Op welke manier heeft u uw eigen kwaliteiten in kunnen zetten bij de ondersteuning van uw kind?
 - Hoe heeft u dit ervaren? Wat was goed?
 - Wat had u hier meer in willen zien?
- In hoeverre werd u vanuit school gestimuleerd om mensen uit uw eigen omgeving of netwerk te betrekken bij het oplossen van de problemen waarvoor uw kind ondersteuning/hulp kreeg van school?
 - Op wat voor manier werd u hierin gestimuleerd?
 - Op welke manier(en) zijn mensen uit uw omgeving concreet betrokken geweest?
 - Wat heeft dit volgens u opgeleverd?
 - In hoeverre heeft dit eraan bijgedragen dat u een volgende keer hulp zou vragen in uw directe omgeving?

Rapportcijfer tevredenheid ondersteuning/hulp

Aan de hand van cijfers kunnen we meten hoe u en uw kind het verloop van de ondersteuning/hulp hebben ervaren.

- Welk rapportcijfer zou u geven voor de start van de ondersteuning van uw kind?
 - o Wat houdt dit cijfer voor u in?
- Welk rapportcijfer zou u geven voor de ondersteuning zelf?
 - o Wat houdt dit cijfer voor u in?
- Welk rapportcijfer zou u geven voor de afronding van de ondersteuning?
 - o Wat houdt dit cijfer voor u in?

Tips en tops

Om de ondersteuning/hulp op school zo goed mogelijk vorm te kunnen geven zijn we benieuwd naar positieve en verbeterpunten.

- Hoe heeft u de ondersteuning (tot nu toe) ervaren?
 - o Wat was goed?
 - o Wat had u mogelijk anders willen zien?

Afronding

- Zijn er nog punten die niet aan bod zijn gekomen tijdens dit interview die u nog wilt benoemen?
- Heeft u verder nog vragen of opmerkingen?

Dan wil ik u van harte bedanken voor uw medewerking! Nogmaals de antwoorden worden anoniem verwerkt en er wordt zorgvuldig met uw gegevens omgegaan.

Bijlage 6. Topiclijst voor interview met jongeren

Opening en introductie

4. Opening: bedank jongere dat hij/zij mee wil werken en stel jezelf nog even kort voor. Leg nogmaals kort uit waar het onderzoek over gaat en wat het doel is van het interview (zie belinstructie). Benoem dat je ongeveer 45-60 minuten nodig hebt voor het interview en check of dit goed is.
5. Privacy en geluidsopname: alles wat jongere vertelt is vertrouwelijk en wordt anoniem verwerkt. De enige uitzondering is wanneer jongere vertelt over een strafbaar feit, dan ben je verplicht dit te melden. Verder wordt alle informatie vertrouwelijk behandeld en zo opgeschreven dat niet terug te lezen is wie de informatie gegeven heeft.

Leg uit dat je graag geluidsopnames wilt maken zodat je niet vergeet wat er is gezegd, en dat dit alleen voor jouw eigen gebruik is. Na verslaglegging wordt de opname weer vernietigd.

Vraag: 'Ben je het daarmee eens?'

6. Laat jongere zich kort voorstellen en check daarbij in ieder geval de volgende gegevens:
 - a. Noteer met wie je aan tafel zit
 - b. Gezinssamenstelling
 - c. Leeftijd
 - d. Studie

Interview

Bij alle vragen geldt: vraag goed door!

- Maak het concreet! (concrete acties, meningen, voorbeelden)
- Check of er nog meer is voor je doorgaat naar de volgende vraag
- Maak dus goed gebruik van LSD!

Interview:

Betrokkenheid van ouders bij school

In dit thema bespreken we hoe ouders betrokken zijn bij school

- Welke mogelijkheden biedt school aan ouders om betrokken te zijn bij jouw school?
 - o Wat is jouw ervaring hiermee? Wat is goed?
 - o Wat zou je mogelijk anders willen zien?
- Op welke manier zoekt school contact met jou en je ouders?
 - o Wat vindt je van de regelmaat van dit contact?
 - o Hoe ervaar jij dit? Wat is goed?

- o Wat zou je mogelijk anders willen zien?
- In hoeverre is school bereikbaar voor vragen rond (de opvoeding van) jouw ontwikkeling?
 - o Hebben je ouders hiervan gebruik gemaakt?
 - o Wat is jouw ervaring hiermee? Wat is goed?
 - o Wat zou je mogelijk anders willen zien?

Signaleren van vragen en problemen

We willen erachter komen hoe jouw hulpvraag is opgemerkt en wie hierin een rol heeft gespeeld.

- Hoe zijn de problemen waar jij mee te maken heeft (gehad) op deze school opgemerkt en wie heeft hierin een rol gespeeld?
- Hoe ben jij hiervan op de hoogte gesteld?
 - o Hoe ervaar jij dit? Wat is goed?
 - o Wat zou je mogelijk anders willen zien?
- Is er sprake geweest van een overdracht vanuit de vorige school? (Indien nodig)

Ondersteuning op en door school

We zijn benieuwd naar hoe de ondersteuning op school eruit heeft gezien, wie daarin betrokken was en hoe de ervaring van jou en je ouders hiermee is.

- Nadat duidelijk was dat je extra ondersteuning nodig had, wie heeft toen de eerste stap genomen om extra ondersteuning aan te bieden?
 - o Hoe ervaar jij dit? Wat is goed?
 - o Wat zou je mogelijk anders willen zien?
- Wat vind je – achteraf gezien - van de tijd die tussen het signaleren en het eerste contact zat?
 - o Hoe ervaar jij dit? Wat is goed?
 - o Wat zou je mogelijk anders willen zien?
- Wie heeft vanuit school de ondersteuning geboden?
- Wat vindt je van de ondersteuning die je hebt ontvangen?
 - o Hoe ervaar jij dit? Wat is goed?
 - o Wat zou je mogelijk anders willen zien?
- Zijn je ouders betrokken (bij de MBO scholen)

Doorverwijzen naar hulp buiten school (en hoe de samenwerking tussen school-hulp-ouders is ervaren)

Bij dit thema willen we meer duidelijkheid krijgen of er doorverwijzing buiten school is geweest en hoe deze doorverwijzing eruit heeft gezien. Daarnaast zijn we benieuwd hoe de samenwerking tussen school en hulpverlening is en hoe jij en je ouders daarin betrokken werden.

- Is er in de ondersteuning van sprake geweest van medewerking van externe hulporganisaties?
 - Zo ja; hoe waren deze externe organisaties bij de ondersteuning betrokken?
 - Hoe ervaar jij dit? Wat is goed?
 - Wat zou je mogelijk anders willen zien?
 -

Eigen kracht en betrekken netwerk

We zijn benieuwd naar hoe er is gekeken naar waar de kwaliteiten van jou en je ouders liggen en hoe deze zijn ingezet tijdens de ondersteuning. Daarnaast willen we erachter komen wie er in de omgeving van jou en je ouders betrokken werden bij de ondersteuning die jij gekregen hebt.

- Welke rol heb je gespeeld in de ondersteuning die je hebt gekregen?
 - Hoe ervaar jij dit? Wat is goed?
 - Wat zou je mogelijk anders willen zien?
- Op welke manier ben jij door school gestimuleerd om je eigen kwaliteiten in te zetten bij de ondersteuning?
 - Hoe ervaar jij dit? Wat is goed?
 - Wat zou je mogelijk anders willen zien?
- In hoeverre werd je vanuit school gestimuleerd om mensen uit je eigen omgeving of netwerk te betrekken bij het oplossen van de problemen waarvoor je ondersteuning/hulp kreeg van school?
 - Op wat voor manier werd je hierin gestimuleerd?
 - Op welke manier(en) zijn mensen uit jouw omgeving concreet betrokken geweest?
 - Wat heeft dit volgens jou opgeleverd?
 - In hoeverre heeft dit eraan bijgedragen dat je een volgende keer hulp zou vragen in je directe omgeving?

Rapportcijfer tevredenheid ondersteuning/hulp

Aan de hand van cijfers kunnen we meten hoe jij en je ouders het verloop van de ondersteuning/hulp hebben ervaren.

- Welk rapportcijfer zou je geven voor de start van de ondersteuning?
 - Wat houdt dit cijfer voor jou in?
- Welk rapportcijfer zou je geven voor de ondersteuning zelf?

- ☐ Wat houdt dit cijfer voor jou in?
- Welk rapportcijfer zou je geven voor de afronding van de ondersteuning?
 - ☐ Wat houdt dit cijfer voor jou in?

Tips en tops

Om de ondersteuning/hulp op school zo goed mogelijk vorm te kunnen geven zijn we benieuwd naar positieve en verbeterpunten.

- Hoe heb je de ondersteuning (tot nu toe) ervaren?
 - ☐ Wat was goed?
 - ☐ Wat had je mogelijk anders willen zien?

Afronding

- Zijn er nog punten die niet aan bod zijn gekomen tijdens dit interview die je nog wilt benoemen?
- Heb je verder nog vragen of opmerkingen?

Dan wil ik jou van harte bedanken voor je medewerking! En nogmaals wij gaan zorgvuldig met jouw antwoorden om.

Bijlage 7. Overzicht van de pilots in Zwolle.

Pilot	Betrokken scholen	Doelgroep	Doelstelling
Pilot 1 Positief opgroeien Holtenbroek	Basisschool Toonladder, Carillon en SBO Facet	Ouders/opvoeders en betekenisvolle volwassenen van het gezinssysteem/huishouden en kinderen in de leeftijd van 0 tot 12 jaar in de voorschoolse, BSO en de basisschool in de wijk Holtenbroek en professionals uit het netwerk CJG.	Versterken van het positief opvoeden en opgroeien van kinderen en gezinnen in Holtenbroek. Wij willen meer dan nu, vroegtijdig de juiste interventie kunnen plegen om een passend antwoord op de vraag van kinderen/ouders en (voor)school en BSO formuleren.
Pilot 2 Positief naar school	Meander College en van der Capellen Scholengemeenschap	Ouders/opvoeders en betekenisvolle volwassenen van het gezinssysteem/huishouden en jongeren in de leeftijd van 12 tot 16 jaar die naar het voortgezet onderwijs gaan en mogelijk boers/zussen en professionals die werken bij organisaties die onderdeel zijn van het netwerk JG., zoals het onderwijs en de organisaties die ondersteuning bieden	In het kader van passend onderwijs een onderwijs ondersteuningsstructuur te realiseren die het mogelijk maakt dat elk kind handelingsgerichte begeleiding en onderwijs op maat krijgt en wel: zo thuisnabij mogelijk, zo snel mogelijk, zo verantwoord mogelijk, zo passend mogelijk. Hiertoe zijn instrumenten voor en door het voortgezet onderwijs ontwikkeld. De pilot zal als meerwaarde opleveren het versterken van de driehoek kind, ouder, school. Hierbij is het netwerk JG ondersteunend. Het zal de rol van betekenisvolle volwassenen bij opgroeien van kinderen versterken.
Pilot 3 MBO	Deltion College en Landstede	Studenten van alle leeftijden en opleidingsniveaus bij wie door school gesignaleerd is dat er sprake is van niet schoolse problematiek (sociaal emotioneel en gedragsproblematiek) en waarbij de problemen een succesvolle schoolloopbaan in de weg staan.	Ontwikkelen van een structurele, duurzame en overdraagbare werkwijze die studenten (jongeren) met niet-schoolse problemen zodanig ondersteunt dat zij hun schoolloopbaan succesvol kunnen afronden <u>Subdoelen:</u> Structurele samenwerking tussen MBO scholen, CJG en instellingen die bestaat uit het organiseren van de juiste ondersteuning Effectieve vroegsignalering door leraren – docenten.
Pilot 4 Positief opvoeden en opgroeien Westenholte	Basisschool de Morgenster, De Vlieger en De Ridderspoor	Ouders/opvoeders en betekenisvolle volwassenen van het gezinssysteem/huishouden en kinderen in de leeftijd van – 9 maanden tot 12 jaar in het voorschoolse, de BSO en de basisschool in de wijk en professionals uit	Het doel van de pilot is door inzet van de generalist verbonden aan het netwerk JG en het team vanuit het netwerk verbonden aan de wijk, in de school en in verbinding met thuis lichte vormen van ondersteuning

Pilot 5 Diezerpoort 'Positief naar school'	Basisschool Het Stroomdal, Thorbecke Scholengemeenschap, Thorbecke VMBO en Thorbecke PRO	het netwerk JG. Ouders/opvoeders en betekenisvolle volwassenen van het gezinssysteem/huishouden en kinderen in de leeftijd van 0 – 12 jaar in de voorschoolse, BSO en basisschool Het Stroomdal, jongeren in de leeftijd van 12 tot 16 jaar die naar school gaan op Thorbecke Scholengemeenschap en professionals die werken bij organisaties die onderdeel zijn van het netwerk CJG.	te bieden die aanvullend is ten opzichte van het bestaande aanbod en de ouderbetrokkenheid vergroot. Het doel van de pilot is door inzet van de generalist CJG, verbonden aan de wijk, lichte vormen van ondersteuning te bieden die aanvullend is ten opzichte van het bestaande aanbod en de ouderbetrokkenheid verstrekt. Zowel in de school als in verbinding met thuis.
--	--	---	---
